

**MAAILMAN-
TALOUDEN
TEKIJÄN
KÄSIKIRJA**

RAPORTTISARJA NRO: 121

JULKAISIJA

Kepa ry

ISBN (NID)

978-952-200-230-2

ISBN (PDF)

978-952-200-231-0

ISSN

1236-4797

KIRJOITTAJAT

Tuuli Hietaniemi, Lotta Majjala, Eva Nilsson, Aino Pennanen ja Pauliina Saares
sekä Tarmo Heikkilä, Karoliina Tikkala ja Sanna Vesikansa (s. 51–57)

TOIMITUS

Anna-Stiina Lundqvist

ULKOASU

Jesse Pasanen

GRAAFIT

Jesse Pasanen, Valtteri Lipiäinen sekä lina Lievonen (s. 54–55)

KANNEN KUVA

Shutterstock

VALOKUVAT

Veikko Somerpuro

JULKAISTU

Tammikuussa 2015

KEPA RY

Töölöntorinkatu 2 A

00260 Helsinki

+358 9 584 233

info@kepa.fi

www.kepa.fi

Kepan toimintaa tuetaan ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroista.

Tämä on **MAAILMANTALouden**
TEKIJÄN KÄSIKIRJA, jossa kuvataan ai-
kamme suuria globaaleja haasteita ja esite-
tään ratkaisuja siihen, miten niihin voidaan
puuttua poliittisilla päätöksillä. Haasteet on
käännettävä mahdollisuuksiksi.

KEHITYSYHTEISTYÖ ei yksin riitä kasvavan eriarvoisuuden suit-
simiseen. Vaikka tuloihin perustuva absoluuttinen köyhyys on
vähentynyt maailmassa, ovat tulo- ja varallisuuserot kasvaneet
useimmissa valtioissa viimeisen kolmenkymmenen vuoden ai-
kana. Rikkain prosentti omistaa nyt lähes puolet kaikesta maa-
ilman varallisuudesta.

Yksityisellä sektorilla on potentiaalia luoda entistä enemmän
arvokkaita työpaikkoja, pääomaa, teknologiaa ja tietotaitoa.
Monikansallisilla suuryrityksillä on kuitenkin myös valtaa mi-
nimoida veronmaksunsa ja suunnitella liiketoimintansa niin,
että työntekijät, pientuottajat tai ympäristö kärsivät.

Nykymuotoinen talouskasvu kärjistää ilmastokriisiä. Ylitäm-
me jo maapallon kantokyvyn moninkertaisesti, kun talouskasvu
perustuu halpojen, uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyn-
tämiseen. Elinolosuhteiden heikkeneminen ja voimistuvat luon-
nonkatastrofit ovat tätä päivää. Emme kunnioita tulevien suku-
polvien oikeuksia ja mahdollisuuksia ihmisarvoiseen elämään.

TARVITSEMME politiikan suunnanmuutosta kotimaassa ja kan-
sainvälisesti. Tämä käsikirja tarjoaa tietoa ja työkaluja taloutta
koskevaan päätöksentekoon.

KUVA: SHUTTERSTOCK

Maailman tila

- ▶ 1 prosentti maailman väestöstä omistaa 48 prosenttia eli lähes puolet maailman varallisuudesta. 70 prosenttia maailman ihmisistä asuu maissa, joissa eriarvoisuus on lisääntynyt viimeisen 30 vuoden aikana.
- ▶ Veroparatiiseissa arvioidaan olevan 20 biljoonaa dollaria eli melkein 280 kertaa Suomen vuosibudjetin verran.
- ▶ Nykykehityksellä ilmasto lämpenee 3,7–4,8 astetta vuosisadan loppuun mennessä. Jotta suuria muutoksia elinympäristössämme ei tapahtuisi, tulisi ilmaston lämpenemisen pysyä alle kahdessa asteessa. 90 yritystä on vastuussa kahdesta kolmasosasta maailman ilmastopäästöistä.
- ▶ Maailmassa on 75 miljoonaa työtöntä nuorta.

Oikeudenmukaisella verotuksella hyvinvointia 8

Köyhien maiden verojärjestelmät kuntoon	11
Kaikille maille sananvaltaa veropolitiikassa	13
Rahoitusmarkkinaverolla vakautta ja tuloja	14

Yritykset mukaan kestävän maailmantalouden toimijoiksi 20

Yrityksiltä ihmisoikeuksien kunnioitusta	22
Kauppapolitiikalla kehitystä	25
Ihmisoikeuksia ja kestäväää kehitystä	26
WTO:lla tärkeä rooli kauppapolitiikassa	29

Hyvinvoinnin mittareita päätöksentekoon 32

Miten mitata kokonaisvaltaista hyvinvointia?	33
Suomella edellytykset uusien mittareiden käyttöönottoon	36

Ympäristö- ja ilmastokestävä talous 40

Talouden kasvu ei kerro hyvinvoinnista	42
Fossiilista polttoaineista luovuttava	45
Ilmastorahoituksesta uutta ja lisääistä	46

Nuoret töihin 50

Globaali nuorisotyöttömyys ja Suomi	51
Nuorisotyöttömyys Suomessa	52

Kehitysyhteistyö on yhä tarpeen 57

Ihmisoikeudet perustana	57
Demokraattinen omistajuus	58
Kansalaisyjärjestöjen kehitysyhteistyö	58
Määrärahat hukassa	59

Maailmantalouden kuka kukin on 65

Lähteet 72

A man in a dark suit and glasses, identified as Alexander Stubb, is seated at a large, polished wooden table. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The setting appears to be a studio or a formal office, with a microphone on a boom stand positioned above him and a framed painting on the wall behind him. The lighting is professional, highlighting the man and the table.

Yritysten verovälttely
murentaa hyvinvointia
kaikkialla maailmassa.

MITÄ ALEXANDER STUBB TEKISI?

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Oikeudenmukaisella verotuksella hyvinvointia

Veroparatiiseihin virtaa kohtuuttomasti rahaa joka vuosi. Yritysten ja varakkaiden ihmisten verovälttelyn, korruption ja rikollisen toiminnan takia sekä rikas pohjoinen että köyhempi etelä menettävät tärkeitä verotuloja. Myös suuri osa finanssitaloudesta pyörii veroparatiisitalouden varjossa.

MAAILMASSA ON noin seitsemänkymmentä veroparatiisia, ja niissä arvioidaan olevan yksityishenkilöiden omaisuutta yli kaksikymmentä biljoonaa dollaria, eli melkein 280 kertaa Suomen vuosibudjetin verran.¹ Veroparatiiseihin pakenee vuosittain globaalista etelästä veronalaista pääomaa jopa tuhat miljardia dollaria. Summa on kuudesta yhdeksään kertaa suurempi kuin kehitysavun määrä.²

Vaikka veroparatiiseista puhutaan paljon, ei niille ole yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Perinteisesti veroparatiiseina on pidetty alueita, joissa on alhainen tai olematon verotus ja jotka kieltäytyvät kansainvälisestä verotietojen vaihdosta. Niissä vallitsee tiukka pankkisalaisuus eivätkä ne edellytä alueellaan toimivilta yrityksiltä varsinaista tuotannollista toimintaa.³ Tyypillistä on myös, että veroparatiisissa ulkomaiisiin ja paikallisiin toimijoihin pätevät eri säännöt. Ulkomaalaisia houkutellaan erityisoikeuksilla, ja heille tarjotaan mahdollisuutta

1 Tax Justice Network (2012)

2 Global Financial Integrity (2013)

3 Nämä kriteerit sisältyivät esimerkiksi OECD:n ensimmäiseen huomattavaan haitallista verokilpailua ja veroparatiisitaloutta koskevaan selvitykseen (1998).

olla noudattamatta valtion lakeja.⁴

Veroparatiisien välillä on suuria eroja. Kaikki niistä eivät ole Tyynenmeren saarivaltioita, kuten usein ajatellaan. Sveitsin kaltaisia moderneja veroparatiiseja on ollut olemassa jo pitkään. Lontoon Cityn kaltaisista offshore-rahoituskeskuksista on sen sijaan tullut keskeisiä veroparatiiseja vasta 1970-luvulta alkaen. Finanssikeskuksissa rahoitusala välttyy sääntelyltä ja veroilta sijoittaessaan ulkomailla kirjoilla olevien varallisuutta.⁵

Yritysten laillisella verosuunnittelulla ja laittomalla veronkierrolla ansaitsemat voitot kattavat suurimman osan veroparatiiseihin virtaavasta pääomasta. Yritystoiminnan lisäksi pääomapaon taustalla on rikollista toimintaa, kuten huume- ja ihmiskauppaa sekä korruptiota.⁶

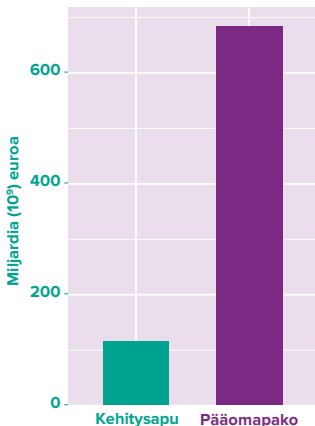
Yritykset välttävät veronmaksua esimerkiksi siirtohinnoittelun väärinkäytöllä eli ali- tai ylihinnnoittelemalla tuotteita. Tuonti- tai vientituotteiden arvo saadaan todellista korkeammaksi tai matalammaksi myös antamalla väärää tietoa niiden laadusta, luokituksesta tai määrästä. Yritykset voivat ilmoittaa kuvitteellisia kaupp- ja kustannuseriä, joista maksetaan, vaikkei tuotteita tai kustannusta todellisuudessa olisi olemassakaan. Tällä tavalla yritys voi pienentää voittoaan korkean verotuksen maissa.

4 Ronen, Murphy ja Chavagneux (2010)

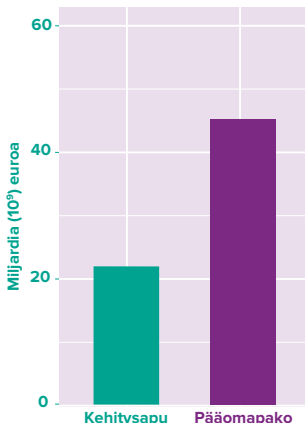
5 Ronen (2012)

6 Global Financial Integrity (2013)

Globaalin etelän kehitys- apu vs. pääomapako

Afrikan kehitysapu vs. pääomapako

Yksi keino verotuksen minimoimiseksi on myös erillisyhtiön (eng. Special Purpose Entity, Special Purpose Vehicle tai Financial Vehicle Corporation) perustaminen. Erillisyhtiö perustetaan palvelemaan tiettyä väliaikaista tavoitetta, ja niillä on erityinen juridinen asema. Erillisyhtiöiden avulla yritykset voivat suojautua rahoitusriskeiltä, mutta niitä käytetään myös yleisesti velkojen tai omistusten piilottamiseen. Erillisyhtiöitä perustetaan tyypillisesti maihin, jotka antavat niille verohelpouksia. Pelkästään Luxemburg, Hollanti ja Unkari ovat vastaanottaneet yli 600 miljardia dollaria investointeja erillisyhtiöihin.⁷

7 UNCTAD 2013

Kuvaajien lähteet: kts. sivu 15

Monet järjestöt ja asiantuntijat ovat ehdottaneet läpinäkyvyyden lisäämistä ratkaisuksi veroparatiisitalouden kitkemiselle. Avoimuus nostaisi kynnystä harjoittaa verovälttelyä. Tähän päästään vaatimalla monikansallisilta yrityksiltä maakohtaista kirjanpitoa, takaamalla julkinen tiedonsaanti yritysten todellisista omistajista ja pyrkimällä monenkeskiseen, automaattiseen verotietojen vaihtoon maiden välillä.

Köyhien maiden verojärjestelmät kuntoon

Kehitysmaille veronkierto ja verojen välttely on erityisen ongelmallista siksi, että niiden verotulot ovat pienet ja omavaraisuusaste jo ennestään matala, eikä valtioilla ole varaa tuottaa kansalaisilleen elintärkeitä peruspalveluita tai infrastruktuuria.

Korruption takia monilla on heikko usko verojärjestelmään.

Verotulot vastaavat hyvin pientä prosenttiosuutta kehitysmaiden bruttokansantuotteesta, koska verolähteitä on vähän. Mikäli kehitysmaat pystyisivät keräämään edes kansainvälisesti yleisesti hyväksytyyn minimitason eli 15

prosenttia bruttokansantuotteestaan veroina, niiden vuotuiset tulot kasvaisivat vähintään 136 miljardilla eurolla.⁸

Monilla kehitysmaiden veroviranomaisilla on riittämättömät resurssit kerätä veroja tehokkaasti. Esimerkiksi Mosambikissa koko verohallinnossa oli vuonna 2011 töissä vain 3 010 henkilöä. Se tarkoittaa 0,131 veroviranomaista tuhatta ihmistä kohti.⁹ Suomen verohallinnossa on töissä noin yksi henkilö tuhatta ihmistä kohti.¹⁰

8 Action Aid (2009)

9 Fjeldstad ja Heggstad (2011)

10 Verohallinto (2013)

Ongelmana on myös tiedon puute. Jos kansalaiset voisivat valvoa ja osallistua keskusteluun siitä, mihin verotulot käytetään, olisi heillä todennäköisesti parempi motivaatio edistää oikeudenmukaisempaa veropolitiikkaa. Korruption takia monilla on heikko usko verojärjestelmään. Parempi taloushallinto ja kansalaisyhteiskunnan aktiivisuus voisivat parantaa kehitysmaiden veronkantoa huomattavasti.

Kaikkialla kiihtynyt valtioiden välinen kilpailu yritysten investoinneista on myös heikentänyt kehitysmaiden mahdollisuuksia kerätä veroja. Monet kehitysmaat ovat perustaneet alueilleen alhaisen verotuksen vapaatuotantoalueita tai räätälöineet yrityksille muita ”helpotuksia”. Yrityksiä houkuteltaan esimerkiksi vapauttamalla ne lähdeverosta tai tarjoamalla muita verohelpotuksia.

Nicaragua menettää vuosittain yli viisi prosenttia bruttokansantuotteestaan verohelpotusten takia.¹¹ Vuosina 2011/2012 yritysten verohelpotusten määrä oli Tansaniassa noin 900 miljoonaa euroa. Tämä vastasi 13 prosenttia valtion budjetin koosta ja oli enemmän kuin Tansanian vastaanottaman budjettituen määrä sekä valtion velan suuruus vuonna 2012.¹²

Verojärjestelmät vaikuttavat voimakkaasti tulojen jakautumiseen yhteiskunnassa. Tuloerojen tasoitusta ei tapahdu, jos verojärjestelmä on regressiivinen, eli jos verotus rasittaa enemmän vähempisoaisia kuin varakkaita. Yleinen kehityssuunta on, että varallisuuden lisääntymiselle oleellista pääomatuloa ei veroteta paljon.¹³

Nicaraguan hallitus on hiljattain uudistanut verolakia. Se ei kuitenkaan ole puuttunut moniin eriarvoisuuksiin lisääviin ongelmakohtiin, vaan vähentänyt osinkojen sekä asunto- ja

11 Instituto de Estudios Estratégicos y Políticas Públicas (2012)

12 Controller Auditor General's Central Government report (2011/2012)

13 Stiglitz (2012)

joukkolainakirjojen korko- ja pääomatulojen verotusta. Samanaikaisesti palkansaajien tuloverotus ja kulutushyödykkeisiin ja palveluihin kohdistuvat välilliset verot ovat pysyneet entisellä tasolla tai jopa nousseet. Välilliset kulutusverot rasittavat erityisesti matalatuloista väestöosaa, joiden tuloista suhteellisesti suurempi osuus menee kulutustuotteiden kuten ruuan ostamiseen.

Kaikille maille sananvaltaa veropolitiikassa

Maailman veropolitiikan säännöt sanelee teollisuusmaiden talousjärjestö OECD. Järjestö on ollut muun muassa laatimassa malleja maiden välisille verosopimuksille, tehnyt säännöt siirtohinnoittelulle ja koonnut mustaa listaa veroparatiiseista. Rikkaat maat ja maiden koalitiot, myös Suomi ja EU, määrittelevät järjestön tärkeimmäksi toimijaksi kansainvälisessä veropolitiikassa.

YK toimii verokysymyksissä talous- ja sosiaalineuvosto ECOSOCin alaisen verokomitean kautta. Asiantuntijoista koostuva komitea on kuitenkin heikosti resursoitu ja OECD-maat suhtautuvat vastahakoisesti sen toiminnan vahvistamiseen.

Monet kansalaisjärjestöt ajavat YK:n verokomitean roolin ja mandaatin vahvistamista. Ne näkevät OECD:n erityisinä heikkouksina kehitysmaiden heikon edustuksen järjestössä sekä tehottomuuden veroparatiisitalouden kitkemisessä. OECD:n määrittelemät kansainväliset siirtohinnoittelusäännöt ovat monelta osin vanhentuneet, eikä kehitysmailla ole resursseja valvoa sääntöjen noudattamista. Lisäksi OECD:n verosopimusmalli perustuu säännölle, jonka mukaan yritysten kotimaalla on suurin verotusoikeus. YK:n vastaavassa mallisopimuksessa suositetaan sen sijaan kehitysmaille tärkeää lähdemaaverotusta, jonka painopisteenä on investoinnin vastaanottavan maan verotusoikeus.

Rahoitusmarkkinaverolla vakautta ja tuloja

Maailmantalouden ja etenkin rahoitusmarkkinoiden heilahtelut koettelevat hyvinvointia niin Suomessa kuin muuallakin. Markkinoita voitaisiin vakauttaa verolla, joka perittäisiin suuren mittakaavan valuutta-, arvopaperi- ja johdannaiskaupasta.

Lukuisten taloustieteilijöiden¹⁴ mukaan finanssitransaktiovero olisi paras keino nopean ja riskialttiin keinottelun suitsimiseen.¹⁵

Euroopan komissio on ehdottanut rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa unionin alueella.¹⁶ Mikäli rahoitusmarkkinaverolla verotettaisiin johdannaiskauppaa, vähentäisi se lyhytjänteisen keinottelun kannattavuutta, koska sitä tehdään yleensä pienillä voittomarginaaleilla. Tavallisen osakesäästäjän tai esimerkiksi eläkevakuutusyhtiöiden pitkän aikavälin sijoitustoimintaan muutaman promillen verolla ei olisi juurikaan merkitystä.

Rahoitusmarkkinavero toisi myös merkittävät tulot. Veron tuotoarviot vaihtelevat. Komission ehdotuksen mukaan EU-verolla kerättäisiin 57 miljardia vuodessa, tutkimusten mukaan maailmanlaajuinen vero toisi jopa 600 miljardin euron tulot vuosittain.¹⁷

Uusilla verotuloilla valtio voisi edistää työllisyyttä, vähentää köyhyyttä ja tukea ympäristö- ja ilmastoystävällisiä investointeja.

Rahoitusmarkkinaveroa käsittelevä tutkimus on viime vuosina karttunut huomattavasti. Veron käyttöönotto olisi teknisesti yksinkertaista. Kauppa tapahtuu elektronisten järjestelmien kautta, ja vero perittäisiin järjestelmässä aina osto- ja myyntihetkellä. Erilaisia rahoitusmarkkinaveroja on jo toteutettu noin neljässäkymmenessä maassa.¹⁸

14 Robin Hood Tax (2014)

15 Schulmeister, Schratzenstaller, Picek (2008)

16 Euroopan komissio (2012)

17 *ibid* ja sen lisäksi: Baker, Pollin, McArthur ja Sherman (2009), Schulmeister (2010), Schulmeister (2009), Schmidt (2008), Schulmeister, Schratzenstaller ja Picek (2008)

18 Beitler (2010)

Veroa on vastustettu väittämällä, että toimiakseen sen tulisi olla heti maailmanlaajuinen. Vero voitaisiin kuitenkin ensiaskeleena ottaa käyttöön pienemmälläkin alueella – esimerkiksi EU:ssa. Verolla voisi olla myös positiivisia vaikutuksia talouskasvuun.¹⁹

Kataisen hallitus päätti hallitusohjelmassaan, että ”Suomi kiihittää kansainvälisen rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa maantieteellisesti mahdollisimman kattavasti. Tavoitteena on globaali vero, mutta ensi vaiheessa kyseeseen voi tulla myös EU:n tasolla toimeenpantava järjestelmä.” Hallitus päätti kuitenkin olla lähtemättä mukaan halukkaiden maiden ryhmään toteuttamaan eurooppalaista rahoitusmarkkinaveroa. Mukaan liittymistä on harkittava pian uudestaan. EU:n kautta Suomi

61 prosenttia eurooppalaisista kannattaa rahoitusmarkkinaveroa.

voi myös edistää esimerkiksi G20-kokouksissa veron maailmanlaajuisesta käyttöönottoa.

Kesällä 2011 tehdyn eurobarometrin mukaan 61 prosenttia eurooppalaisista kannattaa rahoitusmarkkinaveroa. 80 prosenttia eurooppalaisista on sitä mieltä,

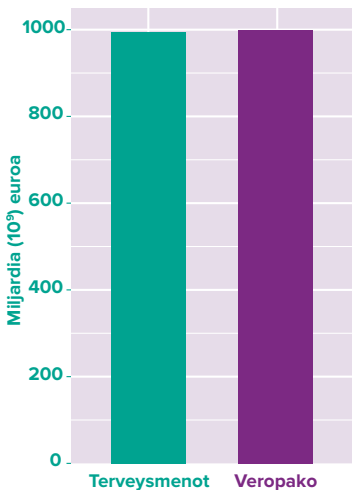
että jos veroa ei onnistuta toimeenpanemaan globaalisti, niin se pitäisi tehdä EU-tasolla.²⁰

Päätökset rahoitusmarkkinaveron toimeenpanosta riippuvat pohjimmiltaan siitä, millaisen rahoitussektorin me tulevaisuudessa haluamme: sellaisen, joka tuottaa pitkän aikavälin kestäväää kasvua, vai sellaisen, jossa lyhytjänteinen spekulatio hyödyttää reaalityaloutta ja tavallisia ihmisiä hyvin vähän.

19 Persaud (2012)

20 Euroopan parlamentti (2011)

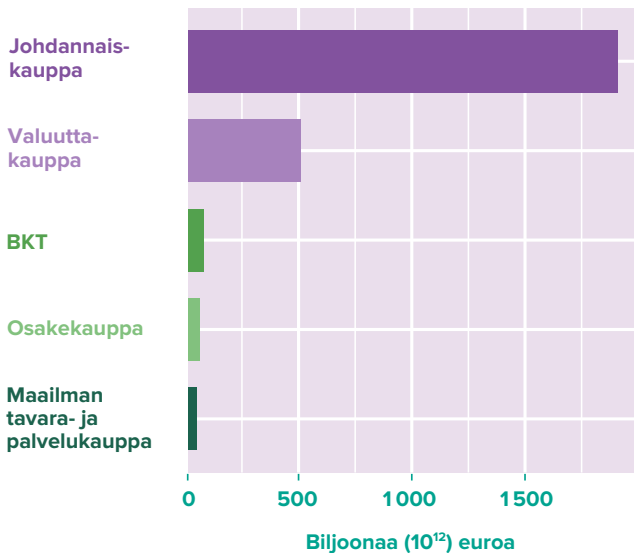
EU:n terveystenot vs. veropako

Lähteet:

- Global Financial Integrity (2013): Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2002–2011.
- OECD (2014): Query Wizard for International Development Statistics, luvut vuodelta 2011 indikaattorilla "all donors".
- YK:n Afrikan talouskomissio (2014): Progress report of the High-level Panel on Illicit Financial Flows from Africa.
- OECD (2014): Aid to developing countries rebounds in 2014 to reach an all-time high.
- Murphy, Richard (2012). Closing the European Tax Gap. A report for Group of the Progressive Alliance of Socialists & Democrats in the European Parliament.

Globaali finanssitalous on moninkertainen reaalitalouteen nähden

Kuvaajassa esitetyt luvut perustuvat finanssi- ja reaali-talouden osa-alueiden arvoon vuonna 2013.

Lähteet:

- Bank for International Settlements (2014): Derivates statistics.
- Bank for International Settlements (2013): Triennial Central Bank Survey – Foreign exchange turnover in April 2013: preliminary global results.
- World Federation of Exchanges (2014): 2013 WFE Market Highlights.
- Maailmankauppajärjestö WTO (2014): International Trade Statistics 2014.

Suomen tulee:

- ▶ vaatia suomalaisilta suuryrityksiltä maakohtaisten talousraporttien vuosittaista julkaisemista ja ajaa tavoitetta aloitteellisesti EU:ssa
- ▶ edistää yritysten tosiasiallisten omistajien tietojen julkaisua Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti
- ▶ ajaa YK:n verokomitean aseman vahvistamista
- ▶ edistää tulo- ja varallisuuseroja tasaavien verojärjestelmien käyttöönottoa kaikkialla
- ▶ hillitä lyhytnäköistä keinottelua liittymällä eurooppalaiseen rahoitusmarkkinaveroon ja edistämällä veroa maailmanlaajuisesti

Kehitysmaista virtaa rahaa
veroparatiiseihin yhdeksän
kertaa kehitysavun verran.

MITÄ PAAVO ARHINMÄKI TEKISI?

#kukapäättää

maailmantaloudentekijat.fi

Yritykset mukaan kestävän maailmantalouden toimijoiksi

Yritysvastuu- ja kauppapolitiikalla on merkittävä rooli talouden kestäväyttämisessä. Yritystoiminnalla ja kaupankäynnillä voidaan luoda arvokkaita työpaikkoja, pääomaa, teknologiaa ja osaamista. Toisaalta työntekijöiden ja paikallisten ihmisten oikeuksien polkeminen, ympäristötuhot, luonnonvarojen liikakulutus, veronkierto ja korruptio ovat valitettava osa yritystoimintaa eri puolilla maailmaa.

Ihmisten oikeuksia ja ekologista kestävyyttä koskevat kansainväliset sopimukset ja niiden toimeenpano laahaavat jäljessä. Ongelmia syntyy etenkin silloin, kun yritykset toimivat maissa, joissa demokratia on heikkoa ja työsuojelu- ja ympäristölainsäädännössä on aukkoja, tai kun kauppaa käydään sellaisten maiden välillä, jotka eivät ole samoissa lähtöasemissa. Yrityksille edullisin ratkaisu ei aina automaattisesti ole yhteiskunnallisesti ja eettisesti kestävä. Haasteena on myös monikansallisten yritysten koko ja niiden alihankintaketjujen laajuus.

Monikansalliset yritykset ovat kasvaneet valtaviksi

Maailman sadasta suurimmasta taloudesta 37 on yrityksiä. Maailmassa on nykyisin arviolta 80 000 monikansallista yritystä ja niillä on tytäryhtiöitä noin kymmenkertainen määrä. Yli puolet maailmankaupasta tapahtuu suurten monikansallisten konsernien sisällä.

1. Yhdysvallat	15,685	35. BP	371	69. Apple	169
2. Kiina	8,227	36. Kolumbia	366	70. ENI	165
3. Japani	5,964	37. Thaimaa	366	71. Berkshire Hathaway	164
4. Saksa	3,401	38. Yhdistyneet arabiemirikunnat	359	72. Bangladesh	163
5. Ranska	2,609	39. Tanska	314	73. Daimler	153
6. Britannia	2,441	40. PetroChina	309	74. AXA Group	151
7. Brasilia	2,396	41. Malesia	304	75. General Electric	148
8. Venäjä	2,022	42. Singapore	277	76. Petrobras	147
9. Italia	2,014	43. Nigeria	269	77. Gazprom	144
10. Intia	1,825	44. Chile	268	78. Allianz	144
11. Kanada	1,819	45. Hong Kong	263	79. Vietnam	140
12. Australia	1,542	46. Egypt	257	80. ICBC	138
13. Espanja	1,352	47. Volkswagen Group	254	81. AT&T	135
14. Meksiko	1,177	48. Filippiinit	250	82. Unkari	127
15. Etelä-Korea	1,156	49. Suomi	250	83. Nippon Telegraph & Tel	127
16. Indonesia	878	50. Kreikka	249	84. Statoil	127
17. Turkki	794	51. Israel	249	85. BNP Paribas	127
18. Alankomaat	773	52. Total	241	86. Angola	126
19. Saudi-Arabia	727	53. Pakistan	241	87. China Construction Bank	119
20. Sveitsi	632	54. Toyota Motor	232	88. Banco Santander	113
21. Iran	549	55. Chevron	225	89. JPMorgan Chase	109
22. Ruotsi	526	56. Portugali	223	90. HSBC Holdings	108
23. Norja	501	57. Irak	213	91. IBM	105
24. Puola	488	58. Irlanti	213	92. Agricultural Bank of China	100
25. Belgia	485	59. Algeria	210	93. Nestlé	103
26. Argentiina	475	60. Peru	208	94. Bank of America	101
27. Taiwan	474	61. Kazakstan	199	95. Bank of China	100
28. Wal-Mart Stores	469	62. Tšekki	196	96. Marokko	98
29. Royal Dutch Shell	467	63. Samsung Electronics	196	97. Slovakia	98
30. Exxon Mobil	421	64. Qatar	188	98. Wells Fargo	92
31. Sinopec-China Petroleum	412	65. Ukraina	183	99. Citigroup	91
32. Itävalta	399	66. Kuwait	176	100. China Mobile	89
33. Etelä-Afrikka	384	67. Uusi-Seelanti	173		
34. Venezuela	382	68. Romania	170		

Luvut ovat miljardeissa dollareissa.

Lähde:

Transnational Institute (2014): State of Power 2014.

Yrityksiltä ihmisoikeuksien kunnioitusta

Vaikka yritys vastuun pelisääntöjen määrittäminen on julkisen vallan tehtävä, on Suomi jättänyt tämän vapaaehtoisuuden varaan. Edes suurimmilta suomalaisilta pörssiyrityksiltä ei edellytetä ihmisoikeusriskien ennakoarviointia tai riskeistä raportointia. Yritysvastuuraportointi tulee EU-direktiivin myötä pakolliseksi vuonna 2016 vain pörssiyrityksille, luottolaitoksille ja vakuutusyhtiöille.

Lisäksi ihmisoikeusloukkasten uhreilla ei ole käytössään toimivia oikeussuojakeinoja, joihin turvautua kun suomalaisyritysten epäillään loukanneen ihmisoikeuksia ulkomailla.

Tiedot suomalaisyritysten vastuuttomasta toiminnasta ympäri maailmaa kertovat siitä, ettei nykytila toimi. Esimerkiksi

Yritysvastuuasiat tulevat usein esiin vasta jälkikäteen kohun saattelemina.

kaikki kauppaketjut Suomessa myivät vuosina 2012 ja 2013 ananasmehua, joka oli tuotettu ihmiskaupasta ja pakkotyöstä epäillyissä tehtaissa.²¹ Suomen valtion enemmistöomisteisen Neste Oilin palmuöljytoimittajan plantaaseilta löytyi vuonna 2014 pakkotyöhön ja ihmiskaup-

paan viittaavia työoloja.²² Yritysvastuuasiat tulevat usein esiin vasta jälkikäteen kohun saattelemina.

Tilanne ei ole kehittynyt, vaikka Kataisen hallitusohjelman tavoitteeksi asetettiin tehdä suomalaisyrityksistä yritys vastuun edelläkävijöitä.²³ Vuonna 2015 julkaistun eurobarometrin mukaan lähes 80 prosenttia kansalaisista on kiinnostunut yritystoiminnan

21 Finnwatch (2014a)

22 Finnwatch (2014b)

23 Valtioneuvosto (2011)

vastuullisuudesta. Samaan aikaan vain 36 prosenttia ihmisistä kokee saavansa riittävästi tietoa yritysten toiminnasta.²⁴ Tälle on syynsä. Yritysten ei tarvitse antaa tietoja alihankintaketjuistaan. Isoon osaan tuotteista ei tarvitse merkitä edes alkuperämaata. Kolme neljästä Suomen viidestäsadasta suurimmasta yrityksestä ei julkaise lainkaan yritys vastuutietoja (2012).²⁵

Vastuu globaalin etelän ihmisten ihmisoikeuksien toteutumisesta on siis nykytilanteessa sysätty kuluttajille, joilla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia vaikuttaa ongelmiin tiedonpuutteen takia edes silloin, kun he haluaisivat. Suuryritysten monimutkaiset yhtiörakenteet, joihin kuuluu monia tytäryhtiöitä ja alihankkijoita, vaikeuttavat jopa johdon ja osakkeenomistajien mahdollisuuksia valvoa toimintaa.

Yritysvastuuta ohjaavia sopimuksia ja työkaluja on jo syntynyt sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Parantamalla niiden toimeenpanoa ja seuranta voitaisiin jo päästä pitkälle. Yritystoimintaan saataisiin läpinäkyvyyttä lisäämällä niiden raportointivelvoitteita yhteiskunnallisista vaikutuksista ja alihankkijaketjuista. Edistysaskelia on otettava sekä kansainvälisellä tasolla että Suomessa.

Vastuulliset suomalaisyritykset hyötyisivät selkeistä ja yhteinäisistä pelisäännöistä. Tarkoitus ei ole lisätä yritysten hallinnollista taakkaa tai monimutkaistaa ohjeistusviidakkoa, päinvastoin.

Suomessa ajankohtaista on YK:n erityislähettiläs John Ruggien laatimien ja YK:n ihmisoikeusneuvoston hyväksymien liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien peruseriaatteiden toimeenpa-

24 Euroopan komissio (2014)

25 PWC (2012)

no (Protect, Respect and Remedy).²⁶ Ruggien mukaan yleisin este vastuulliselle yritystoiminnalle ovat globalisaation seurauksena syntyneet hallintotyhjiöt, joissa julkinen valta ei ohjaa liike-elämän toimintaa. Lisäksi on paljon maita, joissa olemassa olevia lakeja ei toimeenpanna. Ruggie asettikin päävastuun yritysten vastuullisuudesta valtiolle.

Kansainvälisesti johtavaksi yritysvastuunormistoksi nousseet periaatteet jakautuvat kolmeen pääpilariin: Valtiolla on vastuu suojella ja toteuttaa ihmisoikeuksia. Toisin sanoen julkisen vallan tehtävänä on varmistaa myös lainsäädännön keinoin, että yritykset todella toimivat vastuullisesti. Yritysten puolestaan tulee kunnioittaa ihmisoikeuksia eli varmistaa, etteivät ne myötävaikuta ihmisoikeusloukkauksiin. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi yrityksen toiminnan ihmisoikeusvaikutusten säännöllistä arviointia. Lisäksi ihmisoikeusloukkausten uhreille on taattava riittävät oikeussuojakeinot.²⁷

Stubbin hallitus linjasi syksyllä 2014 YK-periaatteiden kansallisesta toimeenpanosta.²⁸ Tuleva hallitus saa työnsä tueksi selvityksen siitä, vastaako Suomen lainsäädäntö YK:n periaatteiden tavoitteita. Lainsäädäntökartoituksen on myös tarkoitus esittää konkreettisia muutosehdotuksia. Seuraava hallitus tulee ratkaisemaan kuinka yritysvastuun toteutusta tullaan viemään lainsäädännön keinoin eteenpäin erityisesti huolellisuus- ja raportointivelvoitteen sekä oikeussuojan osalta. Lisäksi hankintalakeja uudistettaessa tulisi säätää pakolliseksi ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden huomioivien kilpailukriteerien käyttö.

26 Ruggie (2011)

27 Kepa (2012)

28 Valtioneuvosto (2014)

Kauppapolitiikalla kehitystä

Kaupan uskotaan maailmanlaajuisesti edistävän kehitystä. Syy-seuraussuhdetta kansainvälisten kauppaa- ja investointisopimusten solmimisen ja kehityksen välillä on kuitenkin vaikea todentaa. Inhimillisen kehityksen lisääntyminen kaupan avulla riippuu ensisijaisesti kaupankäynnin säännöistä sekä siitä, miten kaupan tuomat tulot jakautuvat yhteiskunnassa.²⁹

Kauppasopimukset ovat laajoja, monia politiikan aloja koskevia sopimuksia. Niillä ei pyritä purkamaan vain kauppaa vaikeuttavia tulleja, vaan myös erilaisia säädöksiä, joiden tulkitaan vaikuttavan kaupankäyntiin. Tavarakaupan lisäksi sopimuksilla halutaan muun muassa avata palvelumarkkinoita, lisätä yritysinvestointeja ja vapauttaa julkisten hankintojen kilpailutus. Muita kauppaan vaikuttavia säädöksiä ovat esimerkiksi patentit tai ruuan alkuperämerkinnät.

Kauppapolitiikassa on myös kyse valtasuhteista. Heikommat taloudet jäävät helposti suurten jalkoihin ja pientuottajat häviävät suuryrityksille. Köyhillä mailla ei ole riittäviä resursseja käydä monimutkaisia ja pitkäkestoisia neuvotteluja esimerkiksi Yhdysvaltojen tai EU:n kanssa. Lisäksi jos erilaisista lähtökohdista ponnistavat tuottajat kilpailevat samoilla säännöillä, voi lopputuloksena olla, että ulkomainen suuryritys voittaa.

Kansainvälisesti yksi kauppapolitiikan keskeisimmistä kiistakysymyksistä on maatalous. Sektori työllistää jopa 70 prosenttia kehitysmaiden ihmisistä ja on ruokaturvan kannalta erittäin tärkeä.³⁰ Joulukuussa 2013 Balilla käydyissä WTO-neuvotteluissa Intia ja kehitysmaiden G-33-ryhmä vaativat kauppasääntöihin joustoa ruokaturvan vahvistamiseksi. Osana ruokaturvaohjel-

29 United Nations Development Programme (2013)

30 International Fund for Agricultural Development (2011)

maansa Intian hallitus maksaa maataloustuottajille ylihintaa ruuasta, jonka se ostaa kansallisiin varastoihinsa ja myy matalaan hintaan vähävaraisille ihmisille. Ylihinnan maksaminen on kuitenkin nykyisten kauppasääntöjen vastaista, vaikka EU-maat ja Yhdysvallat suuntaavat samaan aikaan eniten tukiaisia omille viljelijöilleen. Balilla sovittiin lopulta ”rauhan pykälästä”, joka antaa Intian ruokaturvaohjelmalle jatkoajan.

Ihmisoikeuksia ja kestäväää kehitystä

EU jäsenmaaineen on maailman suurin kehitysavun antaja ja kehitysmaiden kauppakumppani. EU:lla olisi halutessaan tarpeeksi vipuvoimaa esimerkiksi tukea kehitysmaiden vientisektorien kannattavuutta ja parantaa työoloja.

Vuodesta 2008 lähtien EU on sisällyttänyt kauppasopimuksiinsa oikeudellisesti sitomattomia, suositusten tasolla olevia kestäväen kehityksen kappaleita, jotka koskevat erityisesti työoikeuksia ja ympäristön suojelua. Näiden avulla pyritään lisäämään sopimuskumppaneiden välistä yhteistyötä. Kappaleiden noudattamista ei voi valvoa sopimusten yhteydessä perustettavien riidantarkaisumenettelyjen avulla. Siksi niiden sitovuus on heikkoa.³¹

Lisäksi EU:n kauppaa- ja investointisopimukseen on sitten vuoden 1995 sisällytetty niin sanottu ihmisoikeussuojalauseke, joka perustuu YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeusjulistukseen. Nykyään lausekkeita on yli 120 maan kanssa solmituissa sopimuksissa. Lausekkeita on kuitenkin käytetty harvoin, eikä EU:lla ole mitään niitä koskevaa neuvottelustrategiaa. Nykysopimuksissa ei myöskään ole asetettu mitään ihmisoikeuskysymyksistä vastaavaa, pysyvää seuranta- tai toimeenpanoelintä. Viimeisen kah-

31 Bartens (2013)

denkymmenen vuoden aikana EU on käyttänyt suojalauseketta vain 23 kertaa.³²

Tilanne on ristiriitainen, koska niin sanotut investointisuoja-lausekkeet ja niiden käyttö on lisääntynyt suuresti kahdenvälisissä investointisopimuksissa ja alueellisissa kauppasopimuksissa.³³ Investointisuojan avulla yritykset voivat haastaa valtioita oikeuteen, jos niiden investointiympäristö muuttuu uuden lainsäädännön myötä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että jos ulkomainen yritys uskoo esimerkiksi uuden ympäristölainsäädännön huonontavan sen liiketoimintamahdollisuuksia, voi se riitauttaa asian. Esimerkiksi Philip Morris on Yhdysvaltojen kahdenvälisen investointisopimuksen avulla haastanut Uruguayn oikeuteen tupakoinnin vastaisesta lainsäädännöstä.³⁴ Riitoja ratkaistaan yleensä niin sanotuilla välimiesmenettelyillä, eikä julkisissa oikeuslaitoksissa.

Investointi- suojan avulla yritykset voivat haastaa valtioita oikeuteen.

Sopimuksissa investointisuojan juridinen painoarvo on suurempi kuin ihmisoikeussuojan tai kestävän kehitykseen periaatteiden.

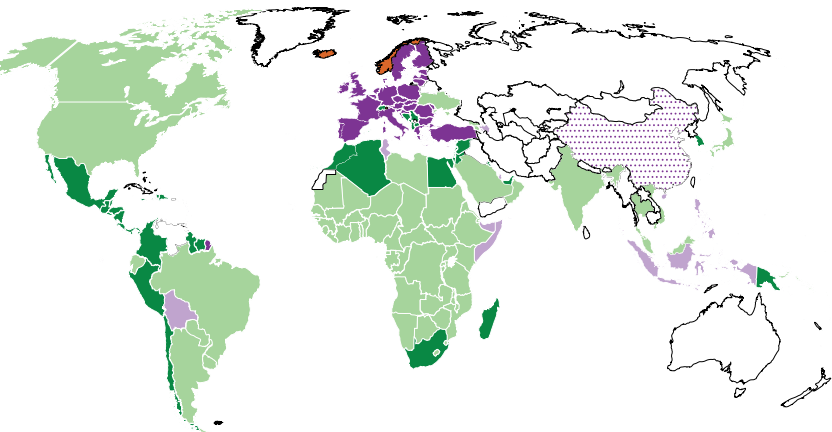
Investointisuojusta neuvotellaan parhaillaan myös EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä TTIP-sopimuksessa.

32 Euroopan parlamentti (2014)

33 UNCTAD (2014)

34 Bizzarri, Kim (2013)

EU:lla on maailmanlaajuiset kauppasuhteet

- EU ja tulliunioni
- Euroopan talousalue
- maat, joiden kanssa EU:lla on kauppasopimus
- maat, joiden kanssa EU neuvottelee kauppasopimusta
- maat, joiden kanssa EU harkitsee aloittavansa kauppasopimusneuvottelut
- maat, joiden kanssa EU neuvottelee investointisopimuksesta

Lähde:

European Commission (2014): Overview of FTA and other Trade Negotiations.

WTO:lla tärkeä rooli kauppapolitiikassa

Maailman kauppajärjestön WTO:n Dohan neuvottelukierros on kestänyt jo kaksitoista vuotta. Kauppapolitiikan painopiste onkin siirtynyt alueellisiin ja kahdenvälisiin sopimuksiin.

Pirstaloituneen kauppapolitiikan seuraaminen on vaikeutunut, eikä se ole viime vuosina saanut kansalaisyhteiskunnan ja median taholta samanlaista huomiota kuin vielä vuosituhannen alussa. Julkinen keskustelu kauppapolitiikasta on lähes kadonnut, mikä heikentää maailmankaupan demokratiaa.

Erityisesti meneillään olevia EU:n ja Yhdysvaltojen välisiä kauppasopimusneuvotteluja on kritisoitu avoimuuden puutteesta³⁵ ja siitä, että ne ovat uhka demokratialle. EU:ssa Euroopan komissiolla on neuvotteluvalta kauppapolitiikassa. Kansalaisten lisäksi uutispimentoon jäävät usein jopa EU-parlamentaarikit kansallisen tason poliitikoista puhumattakaan.

WTO on foorumi, joka tuo kaikki maat yhteen neuvottelemaan kaupan säännöistä ja on sikäli lähtökohtaisesti tasa-arvoisempi kuin alueelliset ja kahdenväliset sopimukset. WTO:n Dohan neuvottelukierrokselle annettiin nimeksi kehityskierros, sillä tavoitteena on varmistaa, että maailmankauppa hyödyttää myös köyhiä maita. Vaikka kierroksen tulokset ovat jääneet toistaiseksi laihoiksi, on neuvotteluiden jatkaminen edellytys sille, että kauppapolitiikassa saadaan aikaan aito muutos.

35 Corporate Europe Observatory (2014)

Suomen tulee:

- ▶ jatkaa YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden toimeenpanoa asettamalla yrityksille sitovat ihmisoikeuksia koskevat huolellisuus- ja yritysvastuuraportointivelvoitteet
- ▶ edistää edellä mainittujen periaatteiden toimeenpanoa myös kansainvälisesti
- ▶ luoda mekanismi, jolla turvataan suomalaisten yritysten aiheuttamien ihmisoikeusloukkausten uhreille oikeussuoja
- ▶ uudistaa hankintalakia siten, että julkisissa hankinnoissa säädetään pakolliseksi ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden huomioivien kilpailutuskriteerien käyttö
- ▶ ajaa EU:n tuleviin kauppaa- ja investointisopimuksiin sitovia kestävän kehityksen normeja ja ihmisoikeuslausekkeita
- ▶ ajaa WTO:n Dohan kehityskierroksen neuvottelujen etenemistä
- ▶ sitoutua avoimeen ja demokraattiseen kauppapolitiikkaan

A man with glasses, wearing a dark suit, light blue shirt, and purple tie, is sitting at a wooden desk in a conference room. He is looking directly at the camera with a serious expression. The room has wood-paneled walls and a microphone stand is visible in the background.

Maailman sadasta
suurimmasta taloudesta
37 on suuryrityksiä.

MITÄ JUHA SIPILÄ TEKISI?

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Hyvinvoinnin mittareita päätöksentekoon

Valtioiden tulokehitystä mittaava bruttokansantuote (BKT) ei huomioi kasvavaa eriarvoisuutta eikä kerro yhteiskunnan kehityksestä ja ympäristön tilasta. BKT:n rinnalle päätöksentekoon on tuotava uusia taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön kestävyuden huomioivia mittareita. Vaihtoehtoisilla mittareilla voidaan tuottaa monipuolista tietoa ihmisten hyvinvoinnista.

TALOUSKASVU JA HYVINVOINTI eivät kulje saumattomasti käsi kädessä, vaikka asukasta kohden laskettu BKT yleensä korreloi myönteisesti esimerkiksi alhaisen lapsikuolleisuuden, korkean eliniänodotteen ja koulutuksen tason kanssa. Kulutuksen kasvu ei tutkimusten mukaan kuitenkaan nosta koettua hyvinvointia enää tietyn raja-arvon jälkeen.³⁶ Suomessa hyvinvointi on laskenut 1990-luvun alusta lähtien BKT:n noususta huolimatta.³⁷

BKT:n erityinen heikkous on sen sokeus taloudelliselle eriarvoistumiselle. Tulo- ja varallisuuserot ovat kasvaneet useimmissa valtioissa viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana. Äärimmäinen eriarvoisuus kasvattaa sosiaalisia ja terveysongelmia, luo rikollisuutta ja vaarantaa yhteiskunnan vakaan kehityksen. OECD:n tuoreen tutkimuksen mukaan eriarvoisuus heikentää myös talouskasvua.³⁸ Mitä tasa-arvoisempi maa on tulonsiirtojen

36 Costanza, Hart, Posner, Talberth (2009)

37 Taloussanommat (2013)

38 OECD (2014a)

jälkeen, sitä nopeampaa ja kestävämpää on talouskasvu.³⁹ Tasa-arvoisemmasta talouskehityksestä hyötyisivät kaikki.

Ajatus BKT:lle rakentuvasta kasvusta ja hyvinvoinnista on kestämaton ympäristölle. Globaali talousjärjestelmä pyörii luonnonvarojen ylikulutuksella. Ihmiskunta ja etenkin suurin osa länsimaalaisista kuluttaa jo nyt yli ekologisen kantokyvyn, keskimäärin 1,5 maapalloa.⁴⁰ Suomen kulutustaso vastaa kolmea ja puolta maapalloa.⁴¹

Miten mitata kokonaisvaltaista hyvinvointia?

Kokonaisvaltaisemmista hyvinvoinnin mittareista ovat keskustelleet monet tahot, kuten YK ja Euroopan unioni. BKT:n rinnalle on ehdotettu muun muassa inhimillisen kehityksen indeksiä (Human Development Index, HDI), aidon kehityksen mittaria

Hyvinvoinnin arviointiin ei ole yhtä oikeaa mittaria.

(Genuine Progress Indicator, GPI) sekä näiden sovelluksia. Maailmanlaajuisesti käytössä oleva HDI-indeksi mittaa maiden ja maanosien inhimillistä kehitystä ja takaa valtioiden välisen vertailtavuuden. GPI:llä mitataan

aitoa kehitystä kansallisesti ja paikallistasolla. Mittarit huomioivat ihmisen hyvinvoinnin ja ympäristön tilan BKT:ta laajemmin.

39 Ostry, Berg, Tsangarides (2014)

40 Global Footprint Network (2014)

41 WWF Suomi (2013)

Eriarvoisuuden mittareina on käytetty esimerkiksi gini- ja palmakertoimia. Yleisesti käytössä oleva gini laskee, kuinka suuri osa tuloista olisi jaettava uudelleen, jotta kaikilla olisi yhtä suuri osuus tuloista. Esimerkiksi suurien tuloerojen Yhdysvalloissa gini-indeksi oli vuonna 2010 noin 47 prosenttia⁴² ja Suomessa 26 prosenttia.⁴³ Palma-kerroin vertaa rikkaimman kymmenen prosentin tuloja köyhimpään neljäänkymmeneen prosenttiin. Palman käyttöönotto antaisi giniä monipuolisemman kuvan tuloerojen jakaantumisesta.

Hyvinvoinnin arviointiin ei ole yhtä oikeaa mittaria. Hyvinvointi ja onnellisuus ovat kokemuksellisia ja määrittyvät kulttuuri- ja aluesidonnaisesti. Tästä kertoo esimerkiksi OECD:n Better Life -indeksi, jonka avulla jokainen voi määritellä itselleen tärkeimmät hyvinvoinnin mittarit asumismukavuudesta turvallisuuteen ja verrata niitä globaalisti.⁴⁴

Tiedonsaannin alueelliset erot puhuvat kontekstisidonnaisen mittariston puolesta. Kehittyvien ja kehittyneiden valtioiden tiedon saatavuudessa on huomattavia eroja, joten korkean tulotason mailla on paremmat lähtökohdat käyttää vaihtoehtoisia mittareita päätöksenteossaan. Tiedon keruuta ja tilastointia tulee kehittää erityisesti matalan tulotason maissa.⁴⁵ Esimerkiksi kehitysavulla voidaan tukea julkisia tilastointijärjestelmiä.

On tärkeää kehittää mittaustuloksia ohjaamaan konkreettista politiikantekoa. Tässä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi laki- tai asetuskohtaista seurantamittaristoa.

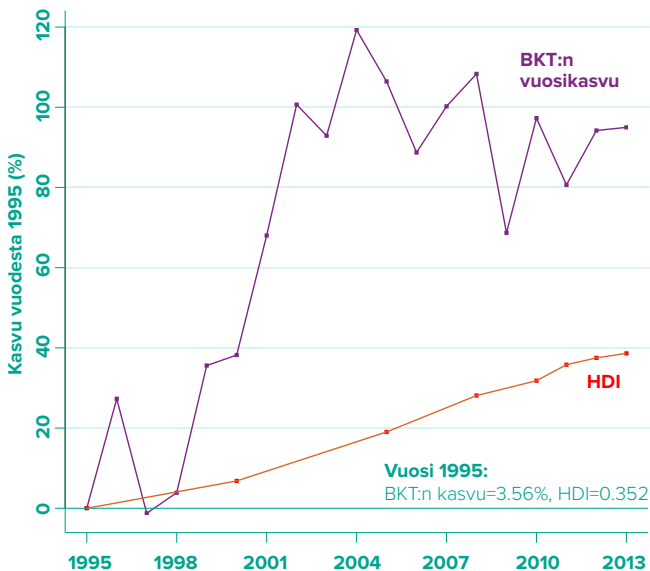
42 United States Census Bureau (2014)

43 Tilastokeskus (2013)

44 OECD (2014b)

45 Jerven (2013)

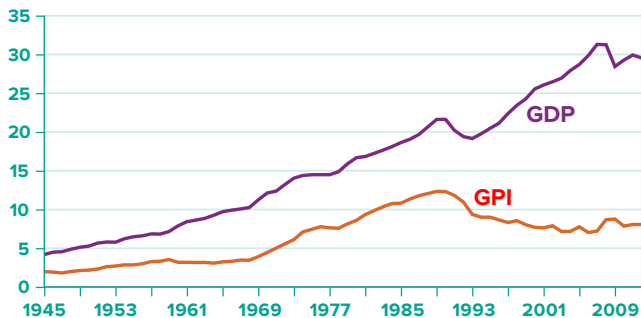
Tansanian BKT kasvaa paljon nopeammin kuin inhimillinen kehitys (Human Development Index, HDI) lisääntyy

Lähteet:

- World Bank (2014).
- UNDP (2014): 2014 Human Development Report.
- TEM (2014): Hoffrén, Jukka ja Vatanen, Eero. Suomen maakuntien taloudellisen kehityksen seuranta 1960–2012.

Suomen bruttokansantuotteen ja aidon kehityksen mittarin (Genuine Progress Indicator, GPI) kehitys vuosina 1945–2009

Suomella edellytykset uusien mittareiden käyttöönottoon

Työ- ja elinkeinoministeriö on laskenut maakuntakohtaiset GPI:t vuosilta 1960–2012. GPI:n pohjalta kehitetyt sovellukset antavat tietoa kestäväan kehitykseen alueellisesti vaikuttavista tekijöistä. Tietoa voidaan hyödyntää edelleen politiikan tavoitteiden asettelussa.⁴⁶

Valtioneuvoston kanslian ja Tilastokeskuksen ylläpitämälle Findikaattori.fi-sivustolle on koottu mittareita suomalaisen yhteiskunnan ajankohtaisista ilmiöistä kuten väestön koulutusrakenteesta, toimeentulosta ja turvallisuudesta. Palvelun tarkoitus on tuottaa tietoa kansalaisten analyysien ja päätöksenteon tueksi. Indikaattoreita ei ole kuitenkaan käytetty päätöksenteon tukena esimerkiksi vuosittaisen talousarvioesityksen vaikutusarvioinnissa.

46 Hoffren ja Vatanen (2014)

Sivustolla on eritelty myös kestäväen kehityksen ja hyvinvoinnin mittarit. Ne kuvaavat esimerkiksi tuloeroja ja luottamusta instituutioihin. Koetun hyvinvoinnin mittari kertoo suomalaisen olevan tyytyväisimpiä asuinoloihinsa ja ihmissuhteisiinsa sekä tyytymättömmimpiä poliittiseen päätöksentekojärjestelmään. Mittarit on jaettu yhdeksään alaryhmään, jotka sisältävät esimerkiksi aineelliset elinolot, terveyden, ympäristön ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen.

Tiedon siirtymisessä päätöksentekoon on todettu olevan viime vuosina vakavia puutteita. Valtioneuvoston kanslian tuoreessa julkaisussa todetaan, että lainsäädännön laatua tulisi kohentaa, sillä tutkimustiedon analyysi on ollut osin sattumanvaraista. Lakiehdotusten tulisi perustua objektiivisiin ja kattaviin vaikuttavuusarvioihin. Juuri tällaisiin ongelmiin mittarikokoelmat voisivat vastata.⁴⁷

47 Raivio (2014)

Suomen tulee:

- ▶ tuoda BKT:n rinnalle uusia mittareita, joilla arvioidaan valmisteilla olevan lainsäädännön ja vuosittaisen talousarvioesityksen vaikutuksia yhteiskuntaan. Mittareiden valintaperusteiden ja arviointien tulee olla julkisia.
- ▶ ajaa hyvinvointia, ympäristökestävyyttä ja eriarvoisuutta mittaavien indikaattorien kehittämistä ja käyttöönottoa EU:ssa ja kansainvälisesti

A man with dark, wavy hair and glasses is looking down at a document he is holding. He is wearing a dark grey suit jacket, a purple patterned shirt, and a dark tie. Another person's hands are visible, adjusting his tie. The background is a blurred workshop or studio with various pieces of equipment.

Suomalaisten ekologinen
jalanjälki on maailman
15. suurin.

**MITÄ VILLE
NIINISTÖ
TEKISI?**

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Ympäristö- ja ilmastokestävä talous

Uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuva tuotanto- ja yhteiskuntamalli on mahdollistanut ennen näkemättömän vaurastumisen. Se on myös suurin syy ilmastomuutokseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen, ekosysteemien tuhoutumiseen ja yleistyviin kiistoihin hupenevien luonnonvarojen hallinnasta.

YKSIKÄÄN VALTIO ei vältty ilmastomuutoksen vaikutuksilta. Ne kuitenkin tuntuvat hyvin eri tavoin eri puolilla maailmaa ja eri yhteiskuntaluokissa. Vähiten ilmastomuutokseen vaikuttaneet köyhät kärsivät eniten sen seurauksista.

Ilmastomuutoksen aiheuttama elinympäristön köyhtyminen, tulvat, kuivuus, merenpinnan nousu, kuumuusaallot, hirmumyrskyt ja vesipula tuntuvat erityisesti alueilla, jotka ovat jo lähtökohtaisesti erittäin köyhiä.

Matalan tulotason maat trooppisilla ja subtrooppisilla alueilla ovat kaikkein haavoittuvimpia ilmastomuutokselle. Samalla näiden maiden tuottama osuus globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä on marginaalinen⁴⁸.

Vähävaraisimmilla ihmisillä on heikoimmat taloudelliset, tiedolliset ja institutionaaliset keinot suojautua ilmastomuutoksen

48 World Bank (2013b)

haittavaikutuksilta. Varallisuus tuo mukanaan mahdollisuuksia, joista köyhät voivat vain haaveilla. Ihmisten ympäristölle aiheuttamat haitat kasvavat kaikkialla tulojen ja omaisuuden kasvun myötä. Varakkaimmat rasittavat maapalloa huomattavasti muita enemmän⁴⁹.

Siinä missä varakkaat voivat maksaa ruuastaan enemmän, kääntää ilmastointilaitetta kovemmalle tai ostaa lentolipun loma-kohteeseen tai uhan kohdatessa jopa uuteen kotimaahan, jäävät köyhät ratkomaan mahdottomia haasteita: mistä saada juomavettä, viljelykelpoista peltoalaa tai merenpinnan noustua uusi koti uponneen tilalle.

Thaimaassa teollisuussektori aiheuttaa suurimman osan (61 prosenttia) maan kasvihuonekaasupäästöistä. Maataloussektorin aiheuttama päästöosuus on vain neljä prosenttia⁵⁰.

Varakkaimmat rasittavat maapalloa huomattavasti muita enemmän.

Tästä huolimatta ilmastomuutoksen seuraukset, kuten lämpötilan ja merenpinnan nousu, voimistuvat tulvat ja kuivuus sekä rajut myrskyt vaikuttavat pahim-

min juuri maataloussektoriin ja etenkin pienviljelijöiden toimeentuloon. Vuonna 2010 maata koetteli kova kuivuus, jonka

49 Science Nordic (2013)

50 Ministry of Natural Resources and Environment of Thailand (2005)

myötä Mekongjoen vedenpinta laski ennätysellisen alhaalle. Kuivuuden arvioidaan vaikeuttaneen 7,6 miljoonan ihmisen elämää, koska he eivät voineet kalastaa eivätkä saaneet tarvittavaa määrää vettä maanviljelyyn ja karjalleen⁵¹. Ellei ilmastonmuutoksen hillinnässä onnistuta, muut ponnistukset köyhyyden ja eriarvoisuuden kitkemiseksi valuvat hukkaan⁵². Ilmastonmuutos on globaali ongelma, johon Suomen tulee puuttua muuttamalla omaa toimintaansa ja tukemalla muita.

Talouden kasvu ei kerro hyvinvoinnista

Perustava bruttokansantuotteella mitattuun kasvuun liittyvä ongelma on sen kestämaton aineellinen perusta. Halpojen, runsaiden ja helposti saatavien uusiutumattomien luonnonvarojen kestämaton hyödyntäminen on mahdollistanut ennennäkemättömän vaurastumisen. Se on myös suurin syy ilmastonmuutokseen, elinympäristöjen heikkenemiseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen, ekosysteemien tuhoutumiseen ja yleistyviin kiistoihin hupenevien luonnonvarojen hallinnasta⁵³. Energiankäyttö aiheuttaa kahdeksankymmentä prosenttia teollisuusmaiden kasvihuonekaasupäästöistä⁵⁴.

51 Marks (2011)

52 World Bank (2012)

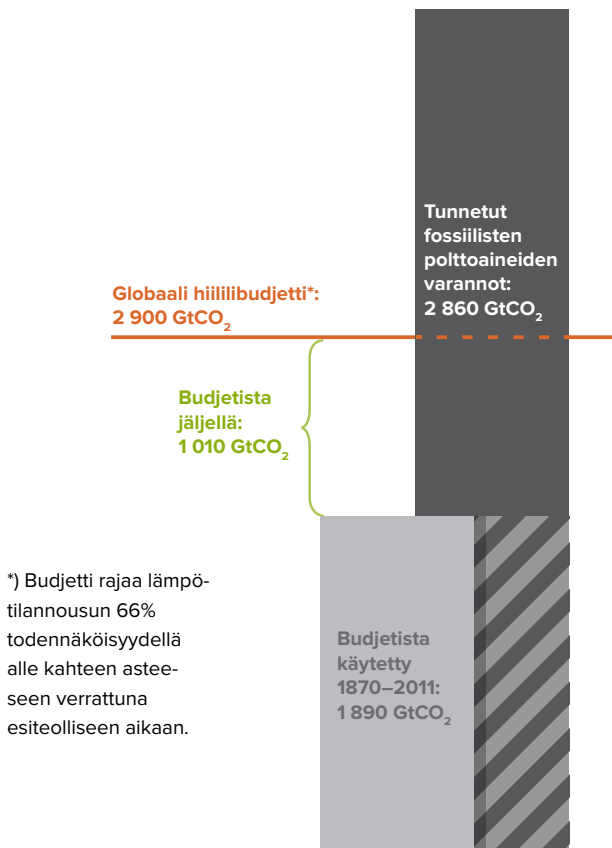
53 Sachs (2013)

54 IEA (2013)

Maailman energiankulutus kasvaa samaa tahtia talouden kanssa. Teknologinen edistys ei mitä todennäköisimmin pysty katkaisemaan energiankulutuksen ja bruttokansantuotteen kasvun yhteyttä: tehokkuuden parantuminen on aina kanavoitu uuteen tuotantoon samalla, kun absoluuttinen energiankulutus on lisääntynyt.

Mikäli ilmaston lämpenemisen halutaan jäävän kahden asteen rajan alle, neljä viidesosaa tunnetuista hiili-, öljy- ja maakaasuvarannoista tulee jättää käyttämättä. Tällä hetkellä kuilu tieteen edellyttämien päästövähennysten ja todellisten päästöjen välillä kasvaa⁵⁵. Teollisuusmaiden kasvumallin kopioiminen maailmanlaajuisesti vaatisi kolmen tai neljän maapallon luonnonvarat ja mahdollisuuden ulkoistaa kulutuksemme haittavaikutukset muille planeetoille.

Globaali hiilibudjetti vs. olemassaolevat fossiilivarat

*) Budjetti rajaa lämpötilannousun 66% todennäköisyydellä alle kahteen asteeseen verrattuna esiteolliseen aikaan.

Lähteet:

- Carbon Tracker Initiative (2013): Unburnable Carbon 2013: Wasted Capital and Stranded Assets.
- IPCC (2013): Climate Change 2013: The Physical Science Basis.

Köyhimpien maiden aineellisen elintason on noustava, jotta hyvän elämän edellytykset täyttyvät, joten sopeutumisen on tapahduttava ennen muuta rikkaissa teollisuusmaissa⁵⁶. Tämä on perusteltua jo siksi, että kaikissa maissa ihmisten ympäristölle aiheuttamat haitat lisääntyvät tulojen ja omaisuuden kasvun myötä. Rikkaimmat rasittavat maapallon kantokykyä huomattavasti muita enemmän⁵⁷. Ihmisten kokema hyvinvointi ei kuitenkaan lisääny enää tietyn tulotason jälkeen. Tämä on todettu myös Suomessa⁵⁸.

Fossiilisista polttoaineista luovuttava

Maailmanlaajuiset kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2013 ennätystasolla.⁵⁹ Pääosa päästöistä syntyy fossiilisten polttoaineiden käytöstä. Fossiilienergia (kivihiili, maakaasu, öljy, turve) saa Suomessa julkista tukea yli miljardi euroa vuodessa. Maailmanlaajuisesti summan arvioidaan olevan 500–1 400 miljardia⁶⁰. Myös Suomen tukemat Maailmanpankki ja Euroopan kehityspankki tukevat ilmaston kannalta haitallisia investointeja⁶¹.

Turpeen käyttöä verotetaan huomattavasti vähemmän kuin muiden fossiilisten energiatuotteiden. Turpeelle suunnattu haitallinen epäsuora verotuki on nousemassa vuoden 2014 sadasta miljoonasta eurosta 150 miljoonaan euroon vuonna 2016. Turpeen kasvihuonepäästöt vastaavat kivihiilen päästöjä tai ovat jopa hie-
man suuremmat⁶². Turvetuotanto uhkaa luonnon monimuotoi-

56 Pasanen, Ulvila (2010)

57 Science Nordic (2013)

58 Hoffrén (2008)

59 World Meteorological Organisation (2014)

60 Suomen luonnonsuojeluliitto (2014)

61 ibid

62 Motiva Oy (2010)

suutta ja pilaa vesistöjä⁶³. Maa- ja metsätaloustoiminnan nykyisen kaltaiset tuet ylläpitävät vesistö- ja kasvihuonepäästöjä sekä heikentävät luonnon monimuotoisuutta⁶⁴.

Energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan panostaminen voi luoda Suomessa vuoteen 2020 mennessä jopa 30 000 ja 2050 mennessä 90 000 uutta pysyvää työpaikkaa. Korvaamalla fossiilisia tuontipolttoaineita uusiutuvalla energialla valtion vaihtotase paranee.⁶⁵ Kansainvälinen energiajärjestö IEA arvioi, että vuonna 2050 energiatehokkuus on tärkein keino energiatuotannon päästöjen vähentämiseksi⁶⁶.

Ilmastorahoituksesta uutta ja lisäästä

Suomi ja muut rikkaat maat ovat sitoutuneet YK:n ilmastosopimuksessa tukemaan taloudellisesti toimia, joilla kehitysmaat autetaan hillitsemään ilmastonmuutosta ja sopeutumaan sen seurauksiin. Valtiovarainministeriö on arvioinut Suomen mak-suosuuden olevan vuonna 2020 noin 70–200 miljoonaa euroa vuodessa⁶⁷.

Toistaiseksi Suomi on kattanut kansainväliset ilmastorahoitusvelvoitteensa köyhyden vähentämiseen tarkoitetuista kehitys-yhteistyömäärärahoista, vaikka kansainvälisesti on sovittu, että ilmastorahoituksen tulee olla ”uutta ja lisäästä”⁶⁸. Kehitys-yhteistyövarojen uudelleen nimeäminen ilmastorahoitukseksi kaivaa maata tärkeiden kehitystavoitteiden alta.

63 Finnish Environment Institute (2010)

64 Suomen luonnonsuojeluliitto (2014)

65 Halme, Hukkinen, Korppi-Tommola, Linnanen, Liski, Lovio, Lund, Luukkanen, Nokso-Koivisto, Partanen ja Wilenius (2014)

66 OECD/IEA (2014)

67 Pietikäinen (2011)

68 UNFCCC (2009)

Ympäristöministeriön kattavan selvityksen mukaan suoraan mitattavissa olevia potentiaalisesti ympäristölle ja ilmastolle haitallisia tukia on Suomessa vajaat neljä miljardia euroa. Valtiovarainministeriön mukaan ympäristörasitusta lisäävien tukien potti yltää 4,5 miljardiin euroon vuodessa. Näistä 2,7 miljardia euroa on ympäristölle suoraan haitallisia tukia ja vajaat 1,8 miljardia euroa mahdollisesti haitallisia tukia.

4,5 miljardin euron tukisummaa voi suhteuttaa myös vertaamalla sitä vaikkapa työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2014 talousarvioesityksessä esittämiin kaikkiin energiatukiin, jotka tähtäävät energia- ja materiaalitehokkuuden sekä uusiutuvan energian lisäämiseen. Näiden tukien arviomäärärahat ovat yhteensä vajaat 228 miljoonaa euroa eli viisi prosenttia haitallisiin tukiin suunnatuista julkisista varoista.

OECD ja IEA ovat laskeneet, että Suomessa tuettiin vuonna 2011 fossiilista energiantuotantoa 1,8 miljardilla eurolla. Suomen osan tekee vielä mustemmaksi se, että fossiilituet olivat suhteessa ilmatorahoitukseen yli viisikymmenkertaisia. (46 miljoonaa euroa; vuosien 2010–2012 keskiarvo). Luku on kaikista vertailluista teollisuusmaista suurimpia. Esimerkiksi Ruotsin suhdeluku samassa vertailussa oli kahdeksan.⁶⁹

69 OECD ja IEA

Suomen tulee:

- ▶ laatia suunnitelma kotimaisten päästöjen supistamisesta vähintään 80–95 prosentilla vuoteen 2050 mennessä. On luotava mekanismi, jolla tavoite on mahdollista tarkistaa tasaisin väliajoin vastaamaan uusinta ilmastotieteellistä tietoa.
- ▶ edistää oikeudenmukaista, kunnianhimoista ja laillisesti sitovaa kansainvälistä ilmastopimusta YK:n ilmastoneuvotteluissa Pariisissa vuonna 2015 sekä tukea sopimuksen toimeenpanoa viimeistään vuonna 2020
- ▶ laatia suunnitelma hiilivoiman käytön asteittaisesta alasajosta ja korvaamisesta kestävillä uusiutuvilla energiamuodoilla
- ▶ laatia vuoteen 2030 suuntaavat kansalliset tavoitteet kestäväen uusiutuvan energian edistämiseksi ja energiatehokkuuden parantamiseksi sekä laatia energiapoliittinen selvitys, jossa avataan energiainvestointeihin liittyviä työllisyysmahdollisuuksia ja huomioidaan niiden ympäristövaikutukset
- ▶ ohjata EU:n päästökauppajärjestelmästä saadut tulot kehitysyhteistyöhön ja ilmatorahoitukseen

**Nuorisotyöttömyys
on Suomessa korkeammalla
kuin muissa Pohjoismaissa.**

MITÄ ANTTI RINNE TEKISI?

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Nuoret töihin

Puolet maailman väestöstä on alle 25-vuotiaita, ja tämän vuosikymmenen kuluessa yli miljardi nuorta – kaikkien aikojen suurin ikäluokka – pyrkii siirtymään työelämäänsä. Samaan aikaan globalisoituminen ja nopeat rakennemuutokset ravisuttavat niin pohjoisen kuin etelänkin työn ja koulutuksen jatkuvuutta.

VAIKKA LASTEN JA NUORTEN oikeus koulunkäyntiin on parantunut myös köyhimmissä maissa, ei koulutus tavoita kaikkia nuoria. Sukupuolten välinen epätasa-arvo näkyy erityisesti toisen asteen koulutuksessa, vaikka juuri naisten kouluttaminen on tehokas keino köyhyyden kierteen katkaisemiseksi. Naisten koulutuksen, työllisyyden ja tulojen taso on suoraan yhteydessä lasten terveyteen ja ravintotasoon sekä tulevaisuuden mahdollisuuksiin.

Monet lapset ja nuoret tekevät työtä epävirallisilla työmarkkinoilla, joissa olosuhteet voivat olla vaarallisia ja työpäivät epäinhimillisen pitkiä. Lisäksi alityöllistyminen eli työpaikan ja koulutuksen vastaamattomuus, palkattomat harjoittelut ja liian pienet palkat heikentävät nuorten hyvinvointia kaikkialla maailmassa. Työlainsäädännön ja työsuojelelun parantamisen tarve on suuri.

Lapsiin ja nuoriin panostaminen tulee nähdä yhteiskuntien pitkän tähtäimen investointina. Ilman aktiivista puuttumista nuorisotyöttömyyteen liian moni nuori jää vaille paitsi riittävää toimeentuloa, myös mahdollisuutta osallistua yhteiskuntansa rakentamiseen sen täysivaltaisena jäsenenä.

Globaali nuorisotyöttömyys ja Suomi

Erityisesti kehityspolitiikassa tulee panostaa perus- ja toisen asteen koulutukseen ja sen laatuun. Perusopetuksen päättyessä jokaisella lapsella on oltava perustiedot ja -taidot hallussaan, jotta hän voi edelleen jatkaa opintoja, työllistyä ja olla aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Koulutuksen, opetuksen ja opettajankoulutuksen resurssoinnin on oltava riittävää näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. On myös varmistettava, että toisen asteen koulutus ja ammattiopinnot vastaavat työmarkkinoiden tarpeisiin.

Lisäksi kehityspolitiikassa tulee painottaa työllisyyttä parantavia toimia. Tällaisista esimerkkejä ovat muun muassa yrittäjyyden tukeminen, ohjaus työnhaussa sekä vaikuttaminen vanhempien ja yhteiskunnan asenteisiin sekä myös tyttöjen kouluttautumisen tärkeydestä. Räätelöidyt, lyhennetyt kurssit sekä stipendit ja pääsy mikrolainojen piiriin madaltavat kaikkein haavoittuvimmissa asemassa olevien nuorten osallistumiskynnystä.

Yritysvastuun sitovien normien edistäminen parantaa myös nuorten työntekijöiden työehtoja. Parantuneet työolot hyödyttävät erityisesti köyhyydessä ja epätasa-arvossa elävien nuorten tilannetta ja edistävät heidän oikeuttaan säälliseen työhön.

On tärkeä varmistaa, että kehitys-, kaupp- ja ulkopolitiikassa edistetään aktiivisesti lasten ja nuorten oikeuksia kansainvälisten sitoumusten mukaisesti, jotta lasten ja nuorten oikeudet toteutuvat koulutuksessa ja työmarkkinoilla. Samalla on tärkeää lisätä heidän omaa tietoisuuttaan oikeuksistaan ja mahdollisuuksiaan edistää niitä⁷⁰.

70 Plan International (2014)

Nuorisotyöttömyys Suomessa

Talouden nopeat suhdannevaihtelut, elinkeinoelämän rakenne-
muutokset ja työmarkkinoiden korkeat osaamisvaatimukset ovat
kasvattaneet nuorisotyöttömyyttä. Nuorten työttömyysaste on
ollut Suomessa korkealla, yli kahdessakymmenessä prosentissa
vuoden 2008 taloustaantumasta lähtien. Se on myös korkeam-
malla kuin muissa Pohjoismaissa⁷¹. Tilastokeskuksen mukaan
15–24-vuotiaiden työttömien osuus samanikäisestä väestöstä oli
8,2 prosenttia lokakuussa 2014⁷².

Nuorena koetulla työttömyydellä on todettu olevan kauaskan-
toisia vaikutuksia, joka näkyy suurempana työttömyysriskinä ja
alhaisempina tuloina koko työuran aikana. Kansantaloudellisesti
työttömyys on etenkin pitkittyessään merkittävä syrjäytymisriski.

Noin 15 prosenttia ikäluokasta jää vaille toisen asteen tutkintoa
nuoren jäädessä ilman opiskelupaikkaa tai opintojen keskeytyes-
sä. 20–29-vuotiaista pelkän perusasteen koulutuksen varassa ole-
via nuoria on noin 110 000, joista miehiä 70 000⁷³. Suurimmassa
syrjäytymisriskissä ovat nuoret, jotka eivät opiskele tai hae työtä
lainkaan.

Nuoret työnhakijat kokevat suomalaisen palvelujärjestelmän
hajanaiseksi ja vaikeaksi. Kuntien välillä on havaittu merkittävää
eriarvoisuutta palveluissa. Esimerkiksi TE-palvelut ovat sidoksissa
kuntaan, jossa nuori on kirjoilla. Ongelmat kasautuvat nuorille,
joilla on ollut ongelmia jo ennestään. Nuoria työttömiä myös ve-
täytyy pois työvoimahallinnon piiristä⁷⁴.

71 Eduskunta (2013)

72 Tilastokeskus (2014)

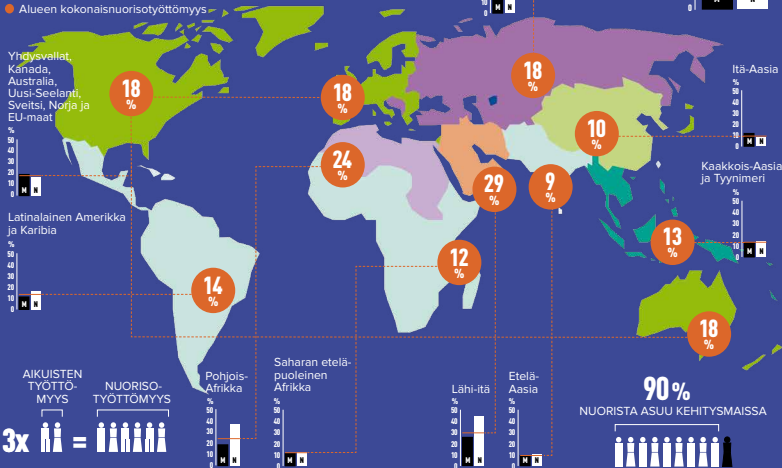
73 TEM (2013)

74 Sitra, Nuorisotutkimusseura ja Nuorisoverkosto (2014)

Onko nuorille työtä?

Nuorisotyöttömyysprosentti alueittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2013.

- Nuoret miehet
- Nuoret naiset
- Alueen kokonaisnuorisotyöttömyys

Lähde:

ILO (2013). Global Employment Trends for Youth 2013 – A generation at risk.

Nuorisotakuu on kehitetty yhdeksi nuorisotyöttömyyden vähentämisen työkaluksi. Takuun toimeenpano on vielä monilta osin kesken. Nuorisotakuuta on kehitettävä tehtyjen arviointien

Kehityspolitiikassa tulee painottaa työllisyyttä parantavia toimia.

perusteella ja sitouduttava riittäviin resursseihin. Varsinkin syrjintää kohtaaville ryhmille, kuten maahanmuuttajanuorille sekä nuorille, joilla on jokin vamma tai sairaus, mielenterveys- tai päihdeongelma tai oppimisvaikeuksia, tulee tarjota

yksilöllistä ja yhteisöllistä tukea ja ohjausta⁷⁵. EU on päättänyt nuorisotakuusta vuonna 2013. EU:n nuorisotakuun käytännön toteuttaminen ja kestävä rahoittaminen on vielä kesken.

JOTTA SUOMEN NUORTEN OSAAMINEN ja potentiaali saadaan käyttöön, tarvitaan kokonaisvaltaista ajattelua ja uudistuksia koulutus-, nuoriso-, sosiaali- ja työvoimapolitiikkaan. Nuorten työelämävalmiuksia sekä yksilöllistä ohjausta oppilaitoksissa ja oppilaitosten ja työelämän yhteyksiä on parannettava. Nuorten hyvinvoinnista on huolehdittava kattavasti: jos nuorella ei ole asuntoa tai hän kokee ulkopuolisuutta yhteiskunnasta, on työllistyminenkin haastavaa.

75 Allianssi ry (2014)

Suomen tulee:

- ▶ kehittää nuorisotakuuta ja taata riittävät resurssit sen toteuttamiseen Suomessa ja EU:ssa/Euroopassa
- ▶ edistää globaalisti nuorten – sekä tyttöjen että poikien – oikeutta ammattikoulutukseen ja työllistymistä tukevia toimia

A man with glasses and a dark suit is shown in profile, looking towards the left. He is holding a document or a book. The background is dark and out of focus, with some warm light sources visible on the left side.

**Rikkain prosentti
maailman väestöstä omistaa
lähes puolet koko maailman
varallisuudesta.**

MITÄ TIMO SOINI TEKISI?

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Kehitysyhteistyö on yhä tarpeen

Laadukas kehitysyhteistyö tukee kestävän talouden edellyttämiä rakenteellisia muutoksia. Kehitysyhteistyö pyrkii vähentämään köyhyyttä ja poistamaan sitä kautta globaalia eriarvoisuutta. Sen merkitys on suuri erityisesti köyhimmissä maissa ja kaikkein köyhimpien ihmisten tukemisessa.

VALTIOIDEN, KANSALAI SJÄRJESTÖJEN ja kansainvälisten järjestöjen kuten YK:n välinen yhteistyö on tärkeässä osassa kehityshaasteita ratkottaessa. Kehitysyhteistyö edistää vastuullista hallintoa ja tukee aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. Sillä on myös keskeinen merkitys koulutuksen ja terveydenhoidon kaltaisten julkisten palvelujen vahvistamisessa. Kehitysyhteistyöllä voidaan tukea kehitysmaiden oman veropohjan vahvistumista, siirtymää kohti kestävämpiä tuotanto- ja kulutustapoja sekä vakaan ja ennakoitavan liiketoimintaympäristön syntymistä. Loppujen lopuksi kehitysyhteistyö pyrkii tekemään itsestään tarpeetonta.

Ihmisoikeudet perustana

Kestävän rakenteellisen muutoksen aikaansaaminen edellyttää ihmisoikeuksien huomioimista. Tämä näkyy myös ihmisoikeusperustaisuuden lähtökohdaksi ottaneessa Suomen kehityspoliittisessa toimenpideohjelmassa (2012)⁷⁶.

Ihmisoikeusperustaisen kehitysyhteistyön tavoitteena on vahvistaa ihmisten tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä mahdollisuuksia vaatia oikeuksien toteutumista päättäjiltä ja viranomaisilta. Myös vastuutahojen tietoisuus velvoitteistaan

76 Ulkoasiainministeriö (2012)

ja kyky huolehtia ihmisoikeuksien toteutumisesta on keskeistä. Ihmisoikeusperustaisuutta ohjaa ajatus vastuunkantajien ja oikeudenhaltijoiden välisestä tilivelvollisuudesta.

Demokraattinen omistajuus

Kehitysmaiden omistajuus on tärkeää kehitysyhteistyön tulokellisuuden varmistamiseksi. Valtioiden oma päätäntävalta varmistaa kehitysyhteistyön vastaavan paikallisia tarpeita. Omistajuudesta tulee aidosti demokraattista, kun valtiot pitävät huolen laajasta yhteiskunnallisesta osallistumisesta kehityksen suunnasta ja keinoista päätettäessä.

Demokraattisen omistajuuden periaate on osa niin Suomen kehityspoliittikkaa kuin kansainvälisiä kehitysyhteistyön tuloksellisuutta koskevia periaatteita. Valtioilla tulee olla oikeus päättää omasta kehityssuunnastaan. Esimerkiksi yksityistämiseen liittyvät vaatimukset osana kehitysyhteistyötä ohjaavat väistämättä kansallista talouspolitiikkaa. Kehitysyhteistyöhön ei siis pitäisi liittää ehtoja. Taloudenpitoon ja korruptioon liittyvät säännökset sekä hyvää hallintoa ja ihmisoikeuksien toteutumista koskevat vaatimukset ovat perusteltuja avoimuuden takaamiseksi.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö

Suomessa on satoja kehitysyhteistyötä tekeviä kansalaisjärjestöjä. Alan kattojärjestöllä Kepa ry:llä on yli kolmesataa jäsenjärjestöä.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö tukee suoraan globaalin etelän kansalaisyhteiskuntia ja edistää ihmisoikeuksia, demokraatiakehitystä ja hyvän hallinnon toteutumista. Kansalaisjärjestöt toimivat ruohonjuuritasolla Suomen kehityspoliittisen ohjelman keskiössä olevien kaikkein köyhimpien ja haavoittuvimpien ihmisten parissa. Esimerkiksi Suomen Lähetysseura on koulutta-

nut tuhansia etiopialaisnaisia viljelystuotannossa, karjan hoidossa sekä pienyrityksissä ja parantanut siten naisten toimeentuloa⁷⁷.

Järjestöjen globaalikasvatustoiminta, kehitysviestintä, vapaaehtoistyömahdollisuudet ja ruohonjuuritason kontaktit kehitysmaiden asukkaiden kanssa lisäävät suomalaisten globaalia vastuuntuntoa.

Kansalaisjärjestöt luovat maantieteelliset, uskonnolliset, poliittiset, kulttuuriset ja kansallisuusrajat ylittäviä yhteyksiä eri ihmisryhmien välille. Suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat tehneet kehitysyhteistyötä huomattavasti kauemmin kuin Suomen valtio.

Määrärahat hukassa

Kehitysyhteistyötä kannatetaan. Taloustutkimuksen vuonna 2014 Ulkoasiainministeriön toimeksiannosta tekemän tutkimuksen

mukaan 82 prosenttia suomalaisista pitää kehitysyhteistyötä melko tai erittäin tärkeänä⁷⁸.

Kansalaisten laajasta kannatuksesta huolimatta hallitus on päättänyt leikata kehitysyhteistyön määrärahoja merkittävästi vuosi toisensa jälkeen. Suomi on syönyt sanansa eikä tule saavuttamaan YK:ssa ja EU:ssa tekemäänsä sitoumusta ohjata 0,7

77 Suomen Lähetysseura (2013)

78 Taloustutkimus (2014)

prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön. 0,7-tavoite on mukana myös hallitusohjelmassa. Lupauksista poiketen vuoden 2015 BKTL-osuus putoaa näillä näkymin 0,48 prosenttiin.

Määräraahaleikkauksia on paikattu ohjaamalla EU:n päästöi-
keuksien huutokaupasta saadut tulot kehitys- ja ilmastotoimiin. Ennakoitua pienemmiksi jääneet päästökauppatulot ovat riittä-
mätön mutta tärkeä laastari rahoitusvajeeseen.

Määräraahaleikkausten vaikutuksia kasvattaa se, että Suomi ottaa kehitysmaiden ilmastotoimiin käytettävät varat kehitysyhteistyöstä. Ilmastonmuutoksen torjuminen ja köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ovat valtavia haasteita, jotka tarvitsevat omat resurssinsa. Ilmastorahoituksen tulee siitä tehtyjen sopimusten mukaisesti olla uutta ja lisäästä, eikä sitä tule laskea osaksi kehitysyhteistyön määräsitoumusta.

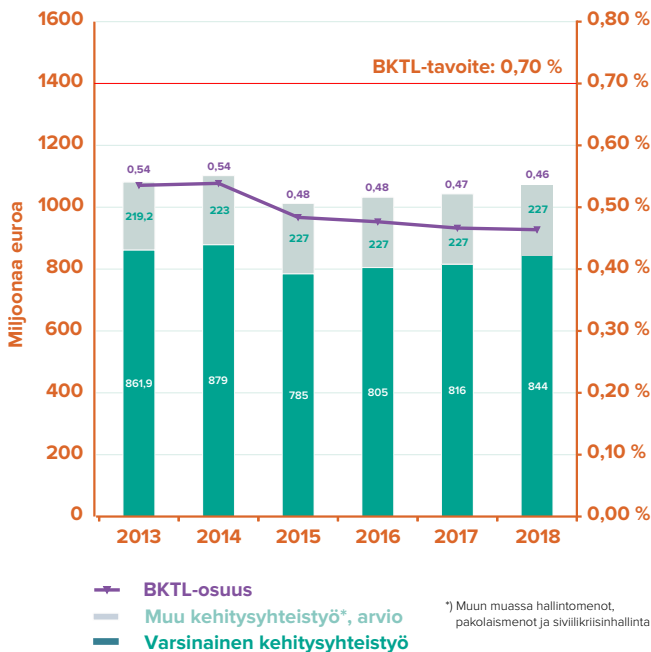
0,7 prosentin tason saavuttaminen on kiinni poliittisesta tahdosta.

0,7 prosentin tason saavuttaminen on kiinni poliittisesta tahdosta. Pohjoismaista Ruotsi, Norja ja Tanska ovat jo täyttäneet reilusti 0,7-sitoumuksensa. Lisäksi tavoitteen ovat saavuttaneet Iso-Britannia ja Luxemburg.

Myös Suomi voi halutessaan olla osa tätä edistyksellisten maiden joukkoa. Riittävä ja ennustettava rahoitus on kestäviä tuloksia tuottavan kehitysyhteistyön edellytys.

BRICS-MAAT ovat nousevien talouksien ryhmä, johon kuuluvat Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka. Maaryhmä tapaa huippukokouksessa vuosittain ja se on kasvattanut valtaansa maailmanpolitiikassa. Vuonna 2014 BRICS-maat perustivat oman kehityspankin vastavoimana länsimaiden dominoiville Maailmanpankille ja IMF:lle.

Kehitysyhteistyön määrärahat

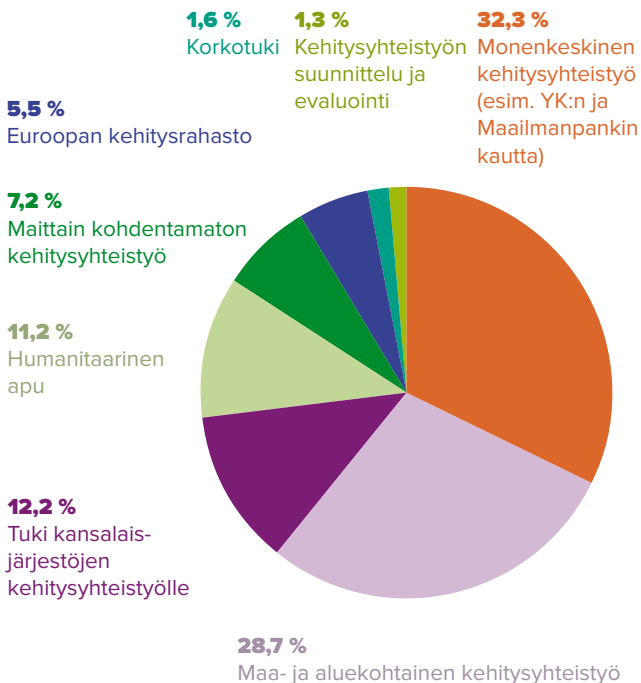

Lähde:

Ulkoasiainministeriö, Kehityspoliittinen osasto (2014)

Miten kehitysyhteistyövarat jaetaan?

Varsinaisen kehitysyhteistyön maksatusten osuudet käyttösuunnitelmakohtain vuonna 2013 (yhteensä 861,9 miljoonaa euroa).

Lähde:

Ulkoasiainministeriö (2014): Suomen kehitysyhteistyön tilastot 2013.

Suomen tulee:

- ▶ **sitoutua nostamaan kehitysyhteistyön määrärahansa 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta kansainvälisten sitoumustensa mukaisesti**
- ▶ **laatia sitoumuksen täyttämistä konkreettinen, aikataulun sisältävä suunnitelma**
- ▶ **tehdä ilmasto-rahastuksesta uutta ja erillistä, eikä Suomen tule laskea sitä osaksi 0,7 prosentin sitoumusta**

**Eriarvoisuus on rikkaissa
länsimaissa nyt suurempaa
kuin kertaakaan 1970-
luvun jälkeen.**

MITÄ CARL HAGLUND TEKISI?

#kukapäättää maailmantaloudentekijat.fi

Maailmantalouden kuka kukin on

EDUSKUNNASSA päätetään, miten Suomi asemoituu maailmantaloudessa. Kansanedustajat päättävät, voiko Suomi olla kestävä maailmantalouden edelläkävijä.

Valiokuntien asialistoilla on usein kestävään maailmantalouteen liittyviä kysymyksiä. Maamme rajojen ulkopuolelle vaikuttavia päätöksiä tehdään usein ulkoasiain-, talous-, valtiovarain-, ympäristö- ja suuressa valiokunnassa. Myös esimerkiksi tarkastusvaliokunnalla ja tulevaisuusvaliokunnalla voi olla tärkeä rooli kestävä talouden vahvistamisessa.

Eduskunnassa toimii myös useita epävirallisia ryhmiä, joissa kiinnostuneet kansanedustajat ja avustajat hankkivat tietoa ja käyvät keskusteluja ajankohtaisista kysymyksistä. Näihin kuuluvat globaaliryhmä, eettisen tuotannon EETU-ryhmä, väestö ja kehitys -ryhmä, ihmisoikeusryhmä ja eduskunnan Attac.

EUROOPAN UNIONI on yksi keskeisistä talouspolitiikan ohjaajista ja toteuttajista. Se edustaa jäsenmaitaan monilla tärkeillä foorumeilla, kuten ilmasto- ja kauppaneuvotteluissa. Viime vuosina EU:ssa on muun muassa linjattu veroparatiisitalouden suitsimiseksi vaadittavista toimenpiteistä ja ohjeistettu jäsenmaita toimeenpanemaan YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet.

G20-MAARYHMÄ otti itselleen maailmantalouden ylimmän koordinaattorin roolin vuoden 2007–2008 talouskriisin myötä. Tätä ennen päätöksiä oli tehty pienemmissä suurvaltojen ja eurooppalaisten valtioiden G7- ja G8-ryhmissä.

G20-ryhmään kuuluu 19 rikasta maata ja nousevaa taloutta sekä edustus Euroopan unionista. Suomi on edustettuna ryhmässä EU:n kautta. Viime vuosien aikana G20 on ottanut suunnannäyttäjän roolin myös veroparatiisikysymyksissä ja ohjeistanut OECD:ta tekemään kansainvälisen veropaon suitsimiseksi toimintaohjelman.

G77-MAARYHMÄSSÄ on 133 globaalin etelän maata. Ryhmä perustettiin 1960-luvulla YK:ssa, koska kehitysmaat halusivat kordinoida taloudellista yhteistyötään paremmin. Ryhmä koordinoi kantojaan YK:ssa.

GLOBAALIT KANSALAIKKEET JA -JÄRJESTÖVERKOSTOT toimivat vahtikoirina, tiedotusverkostoina ja vaihtoehtoisten talousmallien edistäjinä. Suurimpiin verkostoihin kuuluvat esimerkiksi maattomien ihmisten ja pienviljelijöiden liikkeet.

Viime vuosina globaali vero-oikeudenmukaisuusliike on kasvanut suureksi ja Eurooppaan on syntynyt uusi kansalaisliike vastustamaan EU:n ja Yhdysvaltojen välistä TTIP-kauppasopimusta. Etelän ja pohjoisen järjestöt käyvät jatkuvaa dialogia verkostojensa kautta.

KANSALAIKKEET ovat itsenäisiä toimijoita, aktiivisia kehityspoliittisia keskustelijoita ja julkisen vallan vahtikoiria, globaalikasvatuksen tarjoajia ja kehitysyhteistyöprojektien toteuttajia.

Suomalaiset kehitysjärjestöt saavat valtaosan rahoituksestaan valtion kehitysyhteistyövaroista Ulkoasiainministeriön kautta. Suomen kehitysyhteistyöstä kymmenisen prosenttia kanavoidaan järjestöjen kautta. Suurimmilla järjestöillä on kymmeniä työntekijöitä, pienimmät toimivat pelkästään vapaaehtoisvoimin.

KANSAINVÄLINEN VALUUTTARAHASTO IMF toimittaa lainoitusta ja konsultointia talouskriiseihin ajautuneille maille niin globaalissa etelässä kuin pohjoisessakin. IMF:n ja Maailmanpankin lainaehdot on arvosteltu liian yksisilmäisestä, markkinoiden itesääntelyyn uskovasta talouspolitiikasta. Päätöksenteko toimii dollari per ääni -periaatteella, eli kehitysmailla on hyvin vähän valtaa. Suomi osallistuu päätöksentekoon osana pohjoismaista maaryhmää. Strategiset linjaukset tehdään huhti- ja syyskuussa pidettävissä yleiskokouksissa.

KEHITYSMAIKSI lasketaan hyvin monenlaisia maita: esimerkiksi konfliktissa tai sen partaalla olevia hauraita valtioita, köyhiä sisämaavaltioita, öljyntuottajamaita ja nopeasti vaurastuvia talouksia, kuten Kiina ja Brasilia.

Edes Saharan eteläpuolisen Afrikan maat eivät ole keskenään samanlaisia. Esimerkiksi Gabon, Botswana, Namibia ja Etelä-Afrikka ovat keskituloisia maita, ja hyvin erilaisia elintasoltaan kuin vähiten kehittyneet Somalia, Niger tai Keski-Afrikan tasavalta.

LOBBARIT vaikuttavat politiikan sisältöön yhä enemmän. Lobbamisella tarkoitetaan ammattimaista, suoraa päättäjävaikeuttamista tapaamisten ja yhteydenpidon avulla. Lobbaminen on lisääntymässä Suomessa. Brysselissä arvioidaan olevan yli 10 000 lobbaria. Yli 60 prosenttia heistä edustaa yrityksiä. Kymmenen eniten lobbaukseen varoja käyttävää yritystä käyttää yli 39 miljoonaa euroa vuodessa lobbaamiseen. Esimerkiksi suomalainen Neste Oil arvioi käyttävänsä lobbaamiseen Brysselissä 200 000–250 000 euroa vuodessa. Yritysten lisäksi myös ammattijärjestöt ja kansalaisjärjestöt lobbaavat päätöksentekijöitä. Kansalaisjärjestöjen resurssit ovat yleisesti ottaen muita toimijoita pienemmät.

MAAILMANPANKKI myöntää lainoja kehitysmaille ja kasvaville talouksille. Lainojen korot ovat markkinakorkoja alhaisempia ja osa tuesta on lahja-apua. Pankkia on kritisoitu yksipuolisesta talousajattelusta, ylisuurista projekteista ja epädemokraattisuudesta. Se on kuitenkin parantanut toimintaansa muun muassa lisäämällä sen avoimuutta. Pankki on lisännyt yrityksille antamaansa lainoitusta International Finance Institution -rahaston avulla. Lisäksi Aasian, Latinalaisen Amerikan ja Afrikan kehityspankit myöntävät lainoja alueittain. Suomi käyttää valtaa pankeissa osana maaryhmiä, Maailmanpankissa yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa. BRICS-maat ovat perustaneet oman vastaavan kehityspankin vuonna 2014.

MAAILMAN KAUPPAJÄRJESTÖ WTO on neuvottelufoorumi maailmankaupan sääntöjen kehittämiseksi ja valvomiseksi. Sen sopimukset ovat sitovia ja ylittävät kansallisen lainsäädännön. WTO:n sopimukset käsittelevät tavaroiden ja palvelujen kauppaa, kaupankäyntiin liittyviä tekijänoikeuksia, kauppariitojen ratkaisua ja kauppapoliittista maatutkintaa. Ylin päättävä ja toimeenpaneva elin on joka toinen vuosi järjestettävä jäsenmaiden ministerien kokous. Äänestyksissä päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä. Monet kehitysmaat syrjäytyvät päätöksenteosta, koska niillä ei ole varaa pitää Genevessä edustajaa. Suomi vaikuttaa kauppaneuvotteluihin EU:n kautta.

MINISTERIÖT. Ulkoasiainministeriö vastaa Suomen kehitysyhteistyön suunnittelusta ja hallinnoinnista, kauppapolitiikasta, rauhan-työstä ja Suomen kannoista useissa kansainvälisissä järjestöissä.

Keskeisiä ministeriöitä ovat myös valtion budjetit ja Suomen kansainvälisen vero- ja finanssipolitiikan valmisteleva valtiovarainministeriö sekä ympäristöministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö linjaa yritysvastuupolitiikkaa.

OECD on teollisuusmaiden yhteistyöjärjestö, joka on fasilitoinut useita kehityspolitiikkaan liittyviä kansainvälisiä sopimuksia, linjannut kansainvälistä veropolitiikkaa ja hyväksynyt ohjeistuksen monikansallisten yritysten vastuulliselle toiminnalle. OECD:lla on paljon asiantuntemusta ja se tekee arvokasta tutkimustyötä monilla aloilla. Sitä on kuitenkin kritisoitu siitä, että se edustaa vain pientä joukkoa maailman maista, eikä kehitysmailla ole järjestössä sananvaltaa.

SIJOITTAJILLA JA PANKEILLA on suuri valta määritellä, millainen toiminta saa rahoitusta. Monet sijoittajat ovat alkaneet kiinnittää entistä enemmän huomiota investointien kestävyteen ja eettisyyteen. Liiketoiminnan vastuullisuus, energiatehokkuus tai ilmastoystävällisyys ovat yhä tärkeämpiä tekijöitä sijoituskohteen valinnassa.

Sijoittajilla on keskeinen rooli finanssimarkkinoiden toimijoina. Hyvin suuri osa sijoituksista on lyhyen aikavälin spekulatioita. Tämä on kasvattanut finanssimarkkinat monisatakertaisiksi tavaroiden ja palveluiden oikeisiin markkinoihin nähden.

VÄHITEN KEHITTYNEET MAAT (least developed countries, LDC) ovat kaikkein köyhimpiä maita, kun katsotaan väestöön suhteutettua bruttokansantuloa, ravitsemusta, terveyttä, koulutusta ja maan taloudellista haavoittuvuutta. Maissa asuu noin 12 prosenttia maailman väestöstä, mutta niissä tuotetaan vain alle kaksi prosenttia maailman tuotteista ja palveluista. YK:n vähiten kehittyneiden maiden listalle kuului vuonna 2014 48 maata, joista 34 sijaitsee Afrikassa, 13 Aasiassa ja yksi Latinalaisessa Amerikassa. Suomen kehitys yhteistyön pääyhteistyömaista vähiten kehittyneisiin maihin lasketaan Etiopia, Mosambik, Nepal, Sambia ja Tansania.

YHDISTYNEET KANSAKUNNAT YK ja sen yli kolmekymmentä alajärjestöä ovat tärkeitä toimijoita maailmanpolitiikassa. YK:ssa köyhimmätkin kehitysmaat saavat äänensä kuuluviin paremmin kuin esimerkiksi Maailmanpankissa tai IMF:ssä, puhumattakaan OECD:sta. YK:n piirissä on neuvoteltu onnistuneesti monia kestävän talouden kannalta keskeisiä sitoumuksia, kuten vuosituhattavoitteet (2000) sekä meneillään olevien ilmastoneuvottelujen vuosittaiset lupaukset. Tällä hetkellä YK:ssa neuvotellaan vuosituhattavoitteiden jatkoksi uusia kestävän kehityksen tavoitteita (ns. Post-2015 tavoitteet), jotka tulevat olemaan keskeisiä suunnannäyttäjiä kestäväälle maailmantaloudelle.

YRITYKSET ovat maailmantalouden keskiössä. Erityisesti monikansalliset suuryritykset ovat valta-asemassa moniin – erityisesti köyhiin – maihin nähden ja voivat suunnitella palkkakustannuksensa ja veronmaksunsa haluamallaan tavalla. Yritysinvestoinneista voi olla paljon hyötyä. Ne voivat tuoda kehitysmaille paitsi pääomaa, niin myös työpaikkoja, teknologiaa, osaamista ja verotuloja.

Investointeja houkutellakseen monet maat ovat kuitenkin lepuilleet sääntöjen kanssa, ja yritykset ovat saaneet ”helpotuksia” vero- tai ympäristölainsäädännöstä. Hikipajat, maakaappaukset ympäristön saastuttaminen ja laiska veronmaksu on yleistä. Voitontavoittelun ei pitäisi olla sallittua ihmisoikeuksien kustannuksella.

Vain 37 prosenttia
suomalaisista suuryrityksistä
raportoi yritysvastuustaan
vapaaehtoisesti.

A woman with blonde hair, wearing a light purple lace-trimmed top, is seated at a wooden table. She is smiling and shaking hands with another person whose hand is visible on the right. On the table in front of her are a pair of glasses and a white sheet of paper. The background is slightly blurred, showing a dark blue garment and a red bag.

**MITÄ PÄIVI
RÄSÄNEN TEKISI?**

#kukapäättää [maailmantaloudentekijat.fi](https://www.maailmantaloudentekijat.fi)

Lähteet

Vero-oikeudenmukaisuus

Action Aid (2009): Accounting for poverty: How international tax rules keep people poor.
http://www.actionaid.org.uk/doc_lib/accounting_for_poverty.pdf

Baker, Pollin, McArthur ja Sherman (2009): The Potential Revenue from Financial Transactions Taxes. <http://www.cepr.net/documents/publications/ftt-revenue-2009-12.pdf>

Bank for International Settlements (2013): Triennial Central Bank Survey - Foreign exchange turnover in April 2013: preliminary global results. <http://www.bis.org/publ/rpfx13fx.pdf>

Bank for International Settlements (2014): Derivates statistics.
<http://www.bis.org/statistics/derstats.htm>

Beitler, Daiana (2010): Raising Revenue.
A review of Financial Transaction Taxes throughout the world.
<http://www.stampoutpoverty.org/wp-content/uploads/2012/10/Raising-Revenue-web.pdf>

Controller Auditor General's Central Government report (2011/2012).
<http://nao.go.tz/?p=750> ja Budget speech 2012/13. <http://www.mof.go.tz/mofdocs/budget/speech/HOTUBA%20YA%20BAJETI%202012-13%20-%20-%20ENGLISH.pdf>

Euroopan komissio (2012): Proposal for a council directive on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7/EC.
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/com%282011%29594_en.pdf

Euroopan parlamentti (2011): European and the Crisis. European Parliament Eurobarometer. http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juin/22062011/eb752_financial_crisis_analytical_synthesis_en.pdf

Fjeldstad ja Heggstad (2011): "The tax systems in Mozambique, Tanzania and Zambia: capacity and constraints". Norad. http://www.norad.no/en/_attachment/340669

Global Financial Integrity (2013): Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2002–2011. <http://www.gfintegrity.org/report/2013-global-report-illicit-financial-flows-from-developing-countries-2002-2011/>

Instituto de Estudios Estratégicos y Políticas Públicas (2012):
http://www.hacienda.gob.ni/documentos/documentos-mhcp/documentos-despacho-del-ministro/publicaciones/Propuesta_de_Concertacion_Tributaria2012-07-09-Presentacion_Oficial.pdf/at_download/file

OECD (1998): "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue".
<http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>

OECD (2014): Aid to developing countries rebounds in 2014 to reach an all-time high. <http://www.oecd.org/newsroom/aid-to-developing-countries-rebounds-in-2013-to-reach-an-all-time-high.htm>.

OECD (2014): Query Wizard for International Development Statistics, luvut vuodelta 2011 indikaattorilla "all donors". <http://stats.oecd.org/qwids/>.

Maailmankauppajärjestö WTO (2014): International Trade Statistics 2014. <http://www.wto.org/its2014>.

Murphy, Richard (2012): Closing the European Tax Gap. A report for Group of the Progressive Alliance of Socialists & Democrats in the European Parliament. http://europeansforfinancialreform.org/en/system/files/3842_en_richard_murphy_eu_tax_gap_en_120229.pdf

Palan ja Ronen (2012): "Tax Havens and Offshore Financial Centres". Academic Foresights, No. 4 April-June. http://www.academic-foresights.com/Tax_Havens_and_Offshore_Financial_Centres.html

Palan, Ronen, Murphy ja Chavagneux (2010): "Tax Havens: How Globalization Really Works". Cornell University Press

Persaud, Avinash (2012): The Economic Consequences of the EU Proposal for a Financial Transaction Tax. Intelligence Capital. <http://www.stampoutpoverty.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Economic-Consequences-of-the-EU-Proposal-for-a-Financial-Transaction-Tax-3.pdf>

Robin Hood Tax (2014): Supporters. <http://www.robinhoodtax.org/who/supporters/thinkers>

Schmidt, Rodney (2008): The Currency Transaction Tax: Rate and Revenue Estimates. <http://www.stampoutpoverty.org/download.php?id=400>

Schulmeister (2009): A General Financial Transaction Tax: A Short Cut of the Pros, the Cons and a Proposal. [http://www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2009_344\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2009_344$.PDF)

Schulmeister (2010): Boom-Bust Cycles and Trading Practices in Asset Markets, the Real Economy and the Effects of a Financial Transactions Tax, Boom-Bust Cycles and Trading Practices. [http://www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2010_364\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2010_364$.PDF)

Schulmeister, Schratzenstaller ja Picek (2008): A General Financial Transaction Tax. Motives, Revenues, Feasibility and Effects. [http://www.wifo.ac.at/www/servlet/www.upload.DownloadServlet/bdoc/S_2008_FINANCIAL_TRANSACTION_TAX_31819\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/www/servlet/www.upload.DownloadServlet/bdoc/S_2008_FINANCIAL_TRANSACTION_TAX_31819$.PDF)

Schulmeister, Schratzenstaller ja Picek (2008): A General Financial Transaction Tax. Motives, Revenues, Feasibility and Effects. [http://www.wifo.ac.at/www/servlet/www.upload.DownloadServlet/bdoc/S_2008_FINANCIAL_TRANSACTION_TAX_31819\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/www/servlet/www.upload.DownloadServlet/bdoc/S_2008_FINANCIAL_TRANSACTION_TAX_31819$.PDF)

Shaxson, Nicholas (2012): "Aarresaaret – miehet jotka varastivat maailman". Into Kustannus.

Stiglitz, Joseph (2012): The price of inequality: How today's divided society endangers our future. W.W. Norton & Company.

Tax Justice Network (2012): "The Price of Offshore Revisited".
http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_120722.pdf

UNCTAD (2013): World Investment Report.

Verohallinto (2013): "Verohallinto työpaikkana".
http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Verohallinto/Tule_meille_toihin/Verohallinto_tyopaikkana%2812956%29

World Federation of Exchanges (2014): 2013 WFE Market Highlights. http://www.world-exchanges.org/files/2013_WFE_Market_Highlights.pdf

YK:n Afrikan talouskomissio (2014): Progress report of the High-level Panel on Illicit Financial Flows from Africa. http://www.uneca.org/sites/default/files/uploaded-documents/COM/com2014/com2014-hlp_panel_on_illicit_financial_flows_from_africa-english.pdf

Yritykset & kauppa

Bartens, Lorand (2013): Human Rights and Sustainable Development Obligations in EU Free Trade Agreements. Legal Issues of Economic Integration 40, no. 4 (2013): 297–314.

Bizzarri, Kim (2013): A Brave New Transatlantic Partnership. The proposed EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP/TAFTA), and its socio-economic & environmental consequences. Seattle to Brussels Network. http://www.s2bnetwork.org/fileadmin/dateien/downloads/Brave_New_Atlantic_Partnership.pdf

Corporate Europe Observatory (2014): TTIP talks: CEO's response to the Ombudsman's consultation on transparency. <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/10/ttip-talks-ceo-response-ombudsman-consultation-transparency>

Euroopan komissio (2014): How companies influence our society. Citizen's view. Flash Eurobarometer 363. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_363_en.pdf

Euroopan parlamentti (2014): The European Parliament's Role in Relation to Human Rights in Trade and Investment Agreements. Directorate-General for External Policies of the European Union. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/433751/EXPO-JOIN_ET%282014%29433751_EN.pdf

European Commission (2014): Overview of FTA and other Trade Negotiations. Up-dated 27.10.2014.

Finnwatch (2014a): Ojasta allikkoon. Seurantatutkimus Halvalla on hintansa -raportin vaikutuksista. http://www.finnwatch.org/images/pdf/finnwatch_private_label_followup_web.pdf

Finnwatch (2014b): Viidakon lait. Palmuöljyostojen vastuullisuus Suomessa. http://www.finnwatch.org/images/pdf/palmuoljy_web.pdf

International Fund for Agricultural Development (2011): Rural Poverty Report.
<http://www.ifad.org/rpr2011/report/e/rpr2011.pdf>

Kepa (2012): Yritysvastuuta vai vastuuttomia yrityksiä.
<http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/yritysvastuuta-vai-vastuuttomia-yrityksia.pdf>

PWC (2012): Askel eteenpäin. PwC:n yritysvaluuttabarometri 2012.
http://www.pwc.fi/julkaisut/tiedostot/pwc_yritysvastuubarometri_2012.pdf

Ruggie, John (2011): Guiding Principles for the implementation of the UN 'Protect, Respect and Remedy' Framework, a report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises. <http://www.businesshumanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>

Transnational Institute (2014): State of Power 2014.
<http://www.tni.org/briefing/state-power-2014>.

UNCTAD (2014): Database of Investor-State Dispute Settlement.
<http://unctad.org/en/Pages/DIAE/ISDS.aspx>

United Nations Development Programme (2013): Human Development Report 2013: The Rise of the Global South. Human Progress in a Diverse World.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf

Valtioneuvosto (2011): Pääministeri Kataisen hallitusohjelma.
<http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Valtioneuvosto (2014): YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma.
<http://vnk.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=424895> http://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/kaikki_julkaisut/yk_n_yrityksia_ja_ihmisoikeuksia_koskevien_ohjaavien_periaatteiden_kansallinen_toimeenpanosuunnitelma.100721.xhtml

Hyvinvoinnin mittarit

Costanza, Hart, Posner ja Talberth (2009): Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress. Boston University. The Pardee Papers 4/2009.
<http://www.bu.edu/pardee/files/documents/PP-004-GDP.pdf>

Global Footprint Network (2014): World Footprint. Do we fit on the planet.
http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/world_footprint/

Hoffren ja Vatanen (2014): Suomen maakuntien taloudellisen kehityksen seuranta 1960–2012: Aidon kehityksen indikaattori (GPI). TEM raportteja 17/2014.
https://www.tem.fi/files/39794/TEMrp_17_2014_web_16052014.pdf

Jerven, Morten (2013): Poor Numbers. How We Are Misled by African Development Statistics and What to Do about It. Cornell University Press.

OECD (2014a): Inequality hurts economic growth, finds OECD research. OECD 9.12.2014. <http://www.oecd.org/newsroom/inequality-hurts-economic-growth.htm>

OECD (2014b): Better Life Index. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

Ostry, Berg ja Tsangarides (2014): Redistribution, Inequality and Growth. IMF staff discussion note. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>

Raivio, Kari (2014): Näyttöön perustuva päätöksenteko – suomalainen neuvonantojärjestelmä. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 3/2014. <http://vnk.fi/julkaisukansio/2014/r03-naeyttoon-perustuva-paatoksenteko/pdf/fi.pdf>

Taloussanommat (2013): Suomen talous kasvaa, mutta hyvinvoinnin mittarit eivät. Julkaistu 15.3.2013 osoitteessa. <http://www.taloussanommat.fi/ihmiset/2013/03/15/yle-suomen-talous-kasvaa-mutta-hyvinvointimittarit-eivat/20133950/12>

TEM/Jukka Hoffrén ja Eero Vatanen (2014): Suomen maakuntien taloudellisen kehityksen seuranta 1960-2012: Aidon kehityksen indikaattori (GPI), sivu 14 'Kuvio 1'. https://www.tem.fi/files/39794/TEMrap_17_2014_web_16052014.pdf

Tilastokeskus (2013): Tuloerot Suomessa pitkällä aikavälillä. http://tilastokeskus.fi/til/tjt/2011/05/tjt_2011_05_2013-05-22_kat_002_fi.html

UNDP (2014): 2014 Human Development Report, 'Table 2: Human Development Index trends, 1980-2013'. <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1980-2013>

United States Census Bureau (2014): American FactFinder. http://factfinder2.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?_afpt=table

World Bank (2014): GDP growth (annual %). <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/IW-TZ?page=3&display=default>

WWF Suomi (2013): Maapallo elää keskiviikosta lähtien velaksi. Julkaistu 20.8.2013. <http://www.fi/wwf-suomi/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Maapallo-elaa-keskiviikosta-lahtien-velaksi-1826.a>

Ilmastopoliittikka

Carbon Tracker Initiative (2013): Unburnable Carbon 2013: Wasted Capital and Stranded Assets. <http://carbontracker.live.kiln.it/Unburnable-Carbon-2-Web-Version.pdf>

Finnish Environment Institute (2010): The Finnish Environment 16/2010. Climate impacts of peat fuel utilization chains – a critical review of the Finnish and Swedish life cycle assessments. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37984/FE_16_2010.pdf

Halme, Hukkinen, Korppi-Tommola, Linnanen, Liski, Lovio, Lund, Luukkanen, Nokso-Koivisto, Partanen ja Wilenius (2014): Kasvua ja työllisyyttä uudella energiapolitiikalla. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43024/Kasvua%20ja%20ty%C3%B6llisyytt%C3%A4%20uudella%20energiapolitiikalla.pdf?sequence=1>

Hoffrén, Jukka (2008): Hyvinvoinnin seuranta vaatii uusia mittareita. Tieto&trendit 7/2008. http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-11-1202.html

IEA (2013): CO2 emissions from fuel combustion 2013, Highlights. <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/co2emissionsfromfuelcombustionhighlights2013.pdf>

IPCC, 2013: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA. www.ipcc.ch/report/ar5/wg1

Marks, Danny (2011): Climate Change and Thailand: Impact and Response. Contemporary Southeast Asia Vol. 33, No. 2, s. 229–58

Ministry of Natural Resources and Environment of Thailand (2005): Thailand's Second National Communication. https://unfccc.int/files/national_reports/non-annex_i_natcom/submitted_natcom/application/pdf/snc_thailand.pdf

Motiva Oy (2010): Polttoaineiden lämpöarvot, hyötysuhteet ja hiilidioksidin ominaispäästökertoimet sekä energian hinnat. http://www.motiva.fi/files/3193/Polttoaineiden_lampoarvot_hyotysuhteet_ja_hiilidioksidin_ominaispaastokertoimet_seka_energianhinnat_19042010.pdf (Taulukko 4)

Pasanen ja Ulvila (2010): Vihreä uusjako – fossiilikapitalismista vapauteen. Like.

Pietikäinen, Johanna (2011): Ilmastorahoitus ja Suomen toimenpidesuunnitelmat. <http://bit.ly/14313Hi> (pdf)

PwC (2014): Two degrees of separation: Low carbon economy index 2014. <http://www.pwc.co.uk/assets/pdf/low-carbon-economy-index-2014.pdf>

OECD/IEA (2014): Energy Efficiency Market Report, Executive Summary. <http://www.iea.org/Textbase/npsum/EEMR2014SUM.pdf>

OECD ja IEA, päiv.: Fossil Fuel Subsidies and Other Support. <http://www.oecd.org/site/tadffss/>

Sachs, Wolfgang (2013): Liberating the world from development. New Internationalist, maaliskuu 2013.

Science Nordic (2013): The well-heeled leave biggest carbon footprint. <http://sciencenordic.com/well-heeled-leave-biggest-carbon-footprint>

Suomen luonnonsuojeluliitto (2014): Haitalliset tuet kestävän kehityksen esteinä – tukipolitiikan hinta meillä ja maailmalla. <http://haitallisetuet.files.wordpress.com/2013/11/sil-haitallisetuet-pdfjulkaisu-27022014.pdf>

UNFCCC (2009): "Copenhagen Accord".

http://unfccc.int/files/meetings/cop_15/application/pdf/cop15_cph_auv.pdf

World Bank (2013b): Climate Change and Agriculture: A Review of Impacts and Adaptations.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16616>

World Bank (2012): Turn down the heat: why a 4°C warmer world must be avoided.

http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/12/20/000356161_20121220072749/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf

World Meteorological Organisation (2014): Record Greenhouse Gas Levels Impact Atmosphere and Oceans. http://www.wmo.int/pages/mediacentre/press_releases/pr_1002_en.html

Nuorisotyöttömyys

Eduskunta (2013): Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013:

Nuorten syrjäytyminen – tietoa, toimintaa ja tuloksia?

ILO (2013): Global Employment Trends for Youth 2013 - A generation at risk.

<http://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-employment-trends/youth/2013/lang-en/index.htm>

Plan International (2014): Briefing Paper – Decent jobs for youth in the post-2015 agenda.

<http://plan-international.org/files/global/position/youth-employment-policy-briefing-post-2015.pdf>

Sitra, Nuorisotutkimusseura ja Nuorisoverkosto (2014): Yläfemman sulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän ihan tuntee itsensä toiseksi ihmiseksi. Sitran selvityksiä 76

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2014): Kohti onnistunutta nuorisotakuuta? Nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä nuorisotakuun toteutuksesta ja kehittämisestä -loppuraportti.

TEM (2013): Nuorten yhteiskuntatakuu. TEM raportteja.

Tilastokeskus (2014): Työvoimatutkimus 2014, lokakuu.

Kehitysyhteistyö

Suomen Lähetysseura (2014): Suomen lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman vuosiraportti 2013.

http://www.suomenlahetysseura.fi/index.php?__EVIA_WYSIWYG_FILE=40147

Taloustutkimus (2014): Kansalaisten mielipiteet kehitysyhteistyöstä. Tutkimusraportti.

Ulkoasiainministeriö (2012): Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma 2012.

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=241944>

Ulkoasiainministeriö, Kehityspoliittinen osasto (2014).

Ulkoasiainministeriö (2014): Suomen kehitysyhteistyön tilastot 2013. http://stats.formin.fi/Menu.aspxpx_language=fi&px_db=Suomen%20kehitysyhteisty%C3%B6

UM (2014): Kehitysyhteistyön tilastot 2013.

Maailmassa on enemmän vaurautta
kuin koskaan, mutta se on jakautunut
hyvin epätasaisesti.

Kolmentoista kansalaisjärjestön
MAAILMANTALouden TEKIJÄT
-kampanja herättää keskustelua siitä,
miten kestäväää taloutta edistävällä
politiikalla voidaan vähentää eriarvoisuutta
Suomessa ja maailmalla.

